Масое а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШИНАРА, 5 декабрь, 1978 шу. ● № 145 (5965). ● Мах 2 кепиг.

ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГАШ ЧАКХДАККХА ШУ!

Дог гIоздоаха хьокхамаш

БIубенна къахьегаши шоай деррига технико-экономически хьокхамаш тIа-тIа тоадеши къахьегаш ба пятилетка кхоалагIча шера Грозненски ацетонови завода болхлой. Валови продукци арахецара цхьайтта бетта план 106,7 процент кхоачашъяьй цар. ПланагIа лаврхIачул совгIа арахийцай цхьа миллиони 535 эзари сома маьха тайп-тайпара продукци. Иштта тIеххкоачашъяьй завода коллективо продукци маьхала яккхара паччахьалкхен план а. Планал совгIа цо маьхала яьккхай цхьа миллиони 256 эзари сом мах бола товарни продукци.

Къаьстта дика тоадаьд предприяте болхлоша укх шера шоай технико-экономически хьокхамаш. Къахьегама овсарле лакхъяра цхьайтта бетта план 105,9 процент кхоачаш а еш, соахка цхьайтта бетта хинначул 5,6 процент лакхъяьй из. Цун чотагIа кийчъяьй планал совгIа ара мел хийца товарни продукци. Духхьала цхьайтта бетта паччахьалкхен дикала Знак йолаш арахийцад 838 эзар сома маьха ацетон.

Уж толамаш доахача къаьстта дика къа а хьегаш, социалистически яхье хадданза хьадха латташ хиларца белгалъяьнна я Медный Яков Михайлович керте латтача растворителий цеха коллективи Петренко Анатолий Александровича кулгалдеча Б-12 яха витаминаш арахецача цеха коллективи.

Б. КОСТОЕВ.

КЕРДА ТОЛАМ

Керда къахьегама толам баьккхаб «Грозэнерго» № 1 йолча электростанцен объединенни грозненски ТЭЦ-ен къаьнагIйолча предприяте. «Грозэнерго» коллективо электрически йIовхалеи энерги яккхареи дIаахийтареи цхьайтта бетта план ханал хьалха кхоачашъяьй.

Сийлахь-боккхача Октябра цIей тIакхоачаш эксплуатаце дIаеннай даьй-мехка турбина, цун низ шозза дукхагIа ба къаьнарчул.

Цехий, участкай, сменай, бригадай коллективашта юкъе Ленински ГОЭЛРО плана 58 шу дизаран энергетика Деннен сийленца накъабахара тIехьа шерра социалистически яхь яьржай.

Къаьнагlча предприяте № 1 йолча электростанце коллективо белгалдоаккхаргда эгтара хьалхара агрегаташ болх бе йолаялийта 50 шу дизар.

Цу социалистически яхье хьалхле лелаеш ба Ленина орден лелаю электромонтер Колин Михаил, Станкин Анатолий, Иванов Лев, инженераш Мрыщук Николай, Усманский Феликс, иштта кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

КОМСАШ ДIАКЪОВЛАШ БОАХК

Екхан латтача деноех бизза пайда а эцаш, сихбенна комсаш дIакъовлаш ба «Озерный» совхоза болхлой. Денгара денга шерагIа ярхаш латт царна юкъе социалистически яхь. Эггара хьалхагIа 102 гектара тIа из культура дIакъайла яьннай Кадыров Ахьмад керте латта бригада.

Къаьстта овсаре къахьегаш хьабоагIа механизатораш Бисултанов Сайт-Мухьмади Дашурбенов Казбеки. Ден нормаш 140—150 процент кхоачашъю царех хIаране. Цар сийна ЦIе байракх урагIа яхийтай совхоза центральни усадьбе. ШоллагIчен кхоалагIчен отделенеша еррига комсаш дIакъайла яьхай. ХIанз совхоза еррига техника цхьоалагIча отделене комсий бешамашка уж балхаш деш я.

М. ХУМАДОВ,
Надтеречни района радиоорганизатор.

Сунженски района Кирова цIерагIча колхоза механизатораш сихбенна юртбоахама техника тоаеш ба укх деношка. ЙиълагIча квартала планагIа тоае езаш хинна 12 трактор дIабахача шин бетта тоаьй. Дукха ба цу балхаца дакъа лаьца дика механизатораш.

СУРТА ТIА: техника тоаеш боахк механизатораш Куликов Василий Степановичи — Сийлахь-боккхача Даймехка тIема доакъошхо, Толстиков Владимири.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДЕКХАРЕХ ЛОАРХIАБУ

«Гехинский» совхоза чуйоагIа кхоъ шурий-товарни ферма. Царна юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ хьайоагIа цхьоалагIа яр. Цун коллектив барт тайна, цхьан цIен дезал санна болх беш я. Ма-кулла дикагIча толамашца чакхдаккха гIерт уж пятилетка кхоалагIа шу. Масала, дIадахача хьалхарча ах шера хьайбай продукци яккхареи йохкареи планаш тIеххкоачашъяр бахьан долаш, тха ферма республикански Сийлен улга тIа яьккхар, эзар сом ахчай совгIат а делар.

Айденнача хьинарца къахьег хьайбаш леладераша хIанз а. Цудухьа дIабахача итт бетта, планал совгIа 7 тонн а йолаш, паччахьалкхенна 398 тонн шура дIаеннай. ТIаккха чукхоабача хьайбашта тIаккхета дулх, план тIеххкоачаш а еш, 36,5 тоннага кхаьчад.

ЗIамига а доккха а ферма доалахьа 730 бежан да. Цхьабакъда, царех бетташ 190 етт мара бац. Зоотехнически бокъонаша дIадеххача тайпара царна Iунал деш хьабоагIа хьайбаш леладераш.

Доьяркашта юкъе яьржача яхье хьалха латт итт бетта хIара Iаттагара 2130 килограмм шура яьккха совхоза ветеран Юнусова Рахьимат, шера план 1920 килограмм йолча. Ший йоккха опыт дIалу цо къонабараштa. Цунга гIортташ къахьег доаркаша Дохчукаева Бекиста, Гайсултанова Зурас, Вараева Зарас. Цу юкъа 1900 килограмм гаргга шура яьккхай царех хIаране.

Вайна ховчча бесса дояркайи скотникийи болх вIаши бувзабенна ба. Цар Iунал дарга хьежжа мара хила йиш яц хьайоаккха продукци а. Из кхетаду воккхагIволча бежа Iуно Тачаев Укханеи цун гIончаша Бекаров Хизареи Шахбулатов Iадрахьманеи. Оттаьча графикага хьежжа гIулакх ду цар хьайбашта. Зоотехника Пачаев Хьамзата оттаьча рационах хIара беттача Iатта 3 килограмм йол, 5 килограмм ча, 25 килограмм силос, 1,5 килограмм ялата ишк, 0,5 килограмм жом, 0,5 килограмм витаминни хьоар лу.

Деш дола Iунал зехьа довц. Цкъа-дале, шура хьаьнен цхьоалагIча сортагIеи я. ШоалагIа-дале, дIабахача итт бетта хIара Iаттагара юкъера лаьрхIара 1596 килограмм яьккхай из, план 1550 йолча.

Лакха къахьегама хьокхамаш доахачарца ба Iаьсий леладераш комсомолка Байсаева Пати, Герасиева Янниса. Цар кхоабача хIара Iасилга дийнахьеи буси 600—650 грамм дулх тIаккхет, планагIа 450 грамм йоагIача. Цар санна ший декхар цIенхаштта кхоачашду слесара-наладчика Мадаев Увайса.

ДIахо а цIераш яха веlча кIезига бац коллективе йоккха опыт йола говзанчаш. Коллектива болх овсарегIа хилийтара моральнии материальнии стимулех лаьрхIа пайда эц оаха. Бетта яьча итогех хьалхара моттиг яьккхачоа карара карателa цIе вымпели 25 соми лу, шоллагIча моттигах — 15 сом, кхоалагIчох — 10 сом.

Иштта Iан замалахьа а хьалхашка латта декхараш кхоачашде еррига торонаш я ферме: хьайбашта шийла хургйоацаш совхоза гIишлонхой бригадо еррига помещенеш ханнахьа тоаьй, шортта доакъар Iалашдаьд, цу даькъе 2 эзар тонн совгIа йол я, сенаж, силос, кхьдар да.

Пятилетка кхоалагIа шу чакхдоаккхаш кхы а 50 тонн шура дIалургья оаха. ХIаьта еррига совхоз хьаийцача, укх шера Даьхенна дIадала дезаш дар 205 тонн дулхи 1400 тонн шурен я.

Ш. ИСРАИЛОВ,
Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоза № 1 йолча шурий ферма бригадир.

Парте планаш—халкъа планаш

ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШТА ЖОП ЛУШ

Тха колхоза кулгалхошеи специалисташен газеташ тIа арадоаллашехь дийшар КПСС ЦК ноябрьски Пленуме новкъоста Л. И. Брежнева даь къамаьл, хIаьта хIанз механизатораштеи хьайбаш леладераштеи довзийт исторически лоархIам бола Пленума документаш. Аз айса, балха дукхагIа царца ювзаенна а йолаш, хьайбаш леладеращца ю Пленума материалех лаьца беседаш.

Тхога къаьстта кIоаргга уйла яйташ я нов. Л. И. Брежнева къамаьлацара цхьа моттиг. Цига йоах.

«1979 шу — парте Центральни Комитета июльски Пленума решенеш практически кхоачашъяра хьалхара шу да. Вай ювцача плана проекта тIа оттадаьд юрта боахама производство дегIайоалаяра доккхий хьокхамаш».

ДIахо Леонид Ильича йоах, цхьайола продукташ, къаьстта а дулх, бахача наьха хьашташ кхоачашдалла вай тахан ца доаккхилга. Парте кулгалхочун къайле йоацаш дола халкъацара къамаьл да из. Юрта боахама къахьегамхошта, къаьстта а хьайбаш леладераштa хьалхашка хаддаш дола декхараш отт цу къамаьлаца дувзаденна.

Фу де лерхI оаха иштa декхараш кхоачашдара? Дулха хьакъехьа аргда аз.

ХIанзалца оаха паччахьалкхенна дулха дIатийнна доахан 330 килограмм дозал долаш дар дийна доллашехь эзача, хьакхарч — 95 килограмм. Укх шера дIаденна хьайбаш да уж.

Доахани хьакхарчи лелаеча къахьегамхошца дага а даьнна, оаха лаьрхIад дулха дIалуш долча хIара бежана дозал 380 килограммали хьакхий дозал 110 килограммали кIезигагIа ца хилийта. Цу гIулакхо планаши тIаийца социалистически декхараши кхоачашдаралa совгIа боахама шийна а дикка пайда лургба, хIана аьлча дукха ха йоацаш арабаьннача партеи правительстваи социамах 1979 шера цхьоалагIча январе денз тIаккхет хьайбай продукташта дола дIаэцара маьхаш. Оаха лаьрхIад: йоагIаьа кондицех дIаденнача хьайбах хIанзалца хинначул 35 процент мах луш хилча — из боккха пайда ба.

ХIаьта колхоза фермашка кIезига бац дика болх беш, уж декхараш кхоачашде низ хургболаш а кхыбараш оарцагIбоахарг болаш а бола нах. Масала, Георгиева Валентинас яхкаш йола 35 хьакха лелаю. Царна тIехьарча хIара хурска ден-бус тIакхеташ дола дулх планагIа 185 грамм хила дезача 200 граммага кхоач цун группе.

Чукхоабаш дулха хьакхарч лелаеш ба Гупало Антониnaи Маркова Еленаи. Хьалхарчунга 60 хурск я ялх бет тага кхаьча, шоллагIчунга йоккхагIйола хьакхарч я, 148 корта. Гупало групперчарна ден-бус 620 грамм дулх тIаккхет юкъера лаьрхIача хIаранена, планагIа 475 грамм йоагIача, хIаьта Марковай группе — 520 грамм кхет планагIа 470 грамм йоагIача.

Иштта болхлой кхы а ба. Цу тайпарча наьха опыти хьинари да тхога доккхал дайтар. Пятилетка диъагIча шера колхозо Даьхенна дIадала деза 510 тонн дулх, цу даькъе 380 тонн хьакхий дулх а долаш. Из задани тIеххкоачашъяра оарцагIдаьха хургда колхоза хьайбаш леладерий деррига низаш. Цу гIулакхаца жоп лургда оаха парте Центральни Комитета ноябрьски Пленума а СССР Лакхехьарча Совета 10-ча сессе а решенешта.

Раиса ДУБИНЦЕВА,
Сунженски района ЦIеча Эскара цIерагIча колхоза керттера зоотехник.

ТЕРКАМ ТIАОЗ

«Автоспецоборудоване» завода электросварщиккий бригада теркам тIабахийтта Iомаеш я КПСС ЦК ноябрьски Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела яь доклади СССР Лакхехьарча Совета сессе материалаши.

Вай мехка денгара ди массаза доал хулаш долча цу дикача хувцамаша дог ураувттадеш толамаш доах В. С. Турапин керте латтача цу бригадо.

Цу бригада ханал хьалха, 30 ноябре кхоачашъяьй 1978 шера план.

Е. КОЖИНА,
къахьегамеи алапеи отдела инженер.

ГЛОБАЛЬНИ ЭКСПЕРИМЕНТ

Глобальни атмосферни процессашта тохкамаш дара программагIа (ПИГАП) 1 декабре дIайолаеннай дунеи халкъашта юкъера эггара цхьалхара эксперимент. Цунна юкъе дакъа лоацаргда шовзткъе итт совгIча мехко.

— ПИГАП — дерригача дунен метеорологий цхьанарча творчествах даьнна беркат, — яхаш дувц цу программагIа йолча ведомствашта юкъерча комиссе председатела географически Iилмай доктора Е. Толстикова. — Из чакхйоаккхача юкъагIа хьакхаьчача сведенеша специалисташта новкъостал дергда фегара массаш дIа-са лелара, океанаи атмосферанеи юкъерча бувзама толашагIа йола модель хаоттам массехк ди-бийсангара массехк кIирага кхаччалца мишта хургба хара кийчъе.

Масштабашка диллача ше морг кхы цхьаькха хиланза я из эксперимент. Шера йIаьхлургья из. Тохкамаша чулоацаргья планета атмосфера, деррига океанаши континенташи. Iилман вахта лелаеш хургда тайп-тайпарча мехкий байракхаш тIаягIа итташ тохкама кемаш, гIайтта лела лабораторeш, спутникаш, дрейфующи буиш, лаьттан тIарча хаоттама дерригдунеи служба метеорологически аэрологически станцей йоккха сеть.

Кхы тIа а информаци тергья шоай маршрутий йIоаххала атмосфера зувш хургдолча пассажирски транспортнии эзараш кемашеи самолеташеи. Бувзама глобальни системагIа сведенеш чугIоргья дунен метеорологически центрашка — Москве, Вашингтоне, Мельбурне. Цхьалхаяьха яьнначул тIехьагIа практически пайда эцара синоптикашка кхоачаргья уж.

— Вай мехко хьинаре дакъа лоац цу Iалаьмате йоккхача эксперименте, — белгалдаьккхар Е. И. Толстикова. — Масала, тропически хиш тIа тохкамаш деча шовзткъе итт кемах ткъаь итт советски да. ХIанзле Владивостокера ара а даьнна Индийски океанагахьа бухь биллаб тIехдика кийчдаьча «Академик Королев», «Академик Ширшов», «Прилив», «Прибой» яхача Iилма-тохкама кемаша.

Р. АХМЕТОВ,
ТАСС корр.

Сий дола совгIат

УнахцIено лораяра органашта новкъостал дара беркате болх барах, донорство дегIайоалаечеи бахача наха санитарно-гигиенически кхетам лучеи хьинаре дакъа лацарах РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота еннай РСФСР ЦIеча ЖIарга Обществана.

Комсомола обкома пленум

«Кхетам балара беча балхагарча хьала а из дIахо тоабараи кагирхоштеи кхензабараштеи юкъе бокъонаш телха ца яйтаран де дезарий а хьакъехьа» доклад йир ВЛКСМ обкома шоллагIча секретара С. Егорова.

Пренеш йолаелча къамаьлаш дир: комсомола Грозненски горкома хьалхарча секретара А. Колкова, Шалински районерча В. В. Куйбышева цIерагIча колхоза колхозхочо Х. Ибрагимова, «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене ВЛКСМ комитета секретара заместитела А. Сидорова, комсомола Назрановски райкома хьалхарча секретара И. Торнева, Серноводски юртбоахама техникума ВЛКСМ комитета секретара А. Вожжова, комсомола Наурски райкома хьалхарча секретара Б. Ферапонтова, НГIАССР чурча гIулакхий министра А. Ф. Вуза, кхензабарий дешашта йолча Ленински РОВД инспекце начальника Р. А. Ишековас, ДОСААФ обкома председатела В. В. Лунькова, кхычар.

Пленуме къамаьл дир КПСС обкома административни органий отдела заведующе А. Т. Дятлова.

Кагирхоштеи кхензабараштеи юкъе беш бола кхетама болх дIахо эргабаьккха тоабара тIаберзабаь соцам тIаийцар дийцача дешах лаьца.

Комсомола III пленум хинначул тIехьагIа ВЛКСМ областной комитета бюроси секретариатои баьча балха хьакъехьа хоам беш къамаьл дир комсомола Нохч-ГIалгIай обкома секретара Х. Дзейтова.

ВЛКСМ обкома общи отдела заведующе гIулакха тIа чIоагIвир пленумо Т. Маняи.

Пленума балха юкъе дакъа лаьцар КПСС обкома бюро члена, НГIАССР паччахьалкхен кхерамзлеи комитета председатела В. И. Белозерова, республика цхьайолча министерствай ведомствай кулгалхоша.

Социалистически интеграци лелаш я

«СОЮЗ» ЯХА ГАЗОПРОВОД: ЙОЛАЯЛИЙТАЛЕ ХЬАЛХХА

Октябрь бутт бовш «Союз» яха газопровод хьалъяра хьакъехьара координационни совещани хилар Москве. Дакъа лоацача мехкий — НРБ, ВНР, ГДР, ПНР, ЧССР викалаша укх шера кхоачашдаьча балхий итогаш йир, хIаьта газатранспортни система йиълагIча квартале болх бе йолайолийтилга Iалашдергдола программа тIа а ийцар.

«Гергача истола» гонахьа гулбеннача гIишло хьалъяра кулгалдераша докладаш йир гIишлонхой дунеи халкъашта юкъерча отряда кердача толамех. Ераш да отчетий доккха маIан дола мугIараш: еррига трасса хьайийцача укх шера ийс бетта кхоачашъяьй дукха хIама ца эшшаш шера йола программа — 20 октябрь тIакхоачаш даь даьха гIишлой-монтажни балхаш 165 миллион сома маьха да.

Магистрала хIара деннарча гIишлон балхий мажорни фоне къаьгта белгалъяьнна я цхьа событи — сентябрь бетта советско-чехословацки доазон тIа Ужгорода районе керттера линейни балхаш йистедаьннилга хойташ тIехьара турбаш символично «цIе» шув а беш хоттар. Из сийлен болх бе хьожайир дикагIа болча сварщикех латта интернациональни бригада. Укхаза хьалъоттаьча обелиско дагадойт, цу дийнахьа хадаргдоацача болата таьво «Европа газови столица» — Оренбург Советски Союза малхбузехьарча доазонах хетта хилар.

«ЦIеча» тако гIай оттадир гIишло хьалъяра балха хьалхарча мула. Цу хана денз лархIа болабаьб цун шоллагIа мул: гIишлошъераш болабеннаб вIашагIхеттача линена ду тохкамаш чакхдаха а хьалхарча аргIанара компрессорни станцеш йолаялийтара кийчо е а. Совещане белгалдоахар 75 атмосфера йолча проектни давлене боараме магистрала деррига дIоахалах 94 процента тохкам баь хилар. Сварщикаш а толамца чакхбаьлар цIенхашттарча экзаменах.

Амма кийча трубопровод — из алхха гIулакха ах дакъа мара дац. ХIаьта «дийнлургья» компрессорни станцеша бокхха низ тIалоаттабарагIа цу чу оренбургски газ тата де йолаелча. Совещане заявлени яьр: шу чакхдоаллаш планагIа лаьрхIача иттнена метта болх бе йолайолийтаргья йиитта компрессорни станци аьнна. Ужжалча станцеша (ерригаш а 22 я уж) йиш хулийтаргья 1979 шерре а СЭВ членаш долча мехкашта цахаддаш сигал бесса доагор лоаттаде.

Цу тайпарча лакхача тайпаща болх бе торо хилийтай газопровод юллаш баьхкача гIишлонхошта юкъе социалистически яхь йоаржаяро. КхоалагIча квартала итогех хьалхара моттиг яьккхар Первомайски (ПНР), Калинински (ЧССР), Оренбургски (СССР) станцей участкай коллективаша.

Компрессорни станцеш лелаеш хургба квалифицированни специалисташ. Газопровод йиллача гIишлошъераша йоакхо яьй царна чубаха моттигаш хилийтара гIулакха а. Трасса йIоаххала хьалъяхкай дика кийчъяь поселкаш.

Газомагистрала балхахой мукъагIа я берий комбинаташ, школаш, больницаш, общественни кхачани торговлен предприятеш.

...«Дукха ха йоацаш хоам бера Оренбургера: шера 15 миллиард кубометр чакхйоахаргйолча Оренбургски газ чакхйоахача комбината кхоалагIа аргIа ханал хьалха болх бе йолаялийтай аьнна. Йолаш я «Союз» яхача магистрала газ!

Борис БУСЫГИН,
АПН корреспондент.

Йицъенна фермаш

Рейд

Пятилетка кхоалагIча шера социалистически декхараш тIаэцаш «Маяк» яхача совхоза хьайбаш леладераша лаьрхIар шера задани ханал хьалха кхоачашъе а планал совгIа 10 тонн шуреи пхи тонн дулхи паччахьалкхенга дохка а. Дуккхача шерашка тIехьаюсаш йолча коллектива лоархIаме дош дар из. ТIаккха мишта кхоачашду уж декхараш фермай болхлоша?

— Оаха лаьрхIар кхоачашдергда, — йоах совхоза директора Котиев Мурада. — Соахка хинначул гаьнна дукхагIа йоаккх хIанз шура. Из вIаштIехьдалийтад зооветеринарни болх, хьайбашта ду Iунал дикагIа тоадаро, наьха бехктокхам айбаро. Цу гIулакхо торо елар ханал цхьа бутти ах бутти хьалха хьайбай продукташ йохкара план кхоачашъе: паччахьалкхенна дIаденнад 740 центнер дулхи 4840 центнер шуреи.

Тхо да цхьоалагIча шурий ферме, СурхотIа. Iуйрийна яьккха шура хIанзза машинаца дIа а яхьийта, флягаш юлаш, хьаьш цIендеш, доаханна доакъар луш боахк доаркаш. Базашка цIенси йIайхеи я. Массанахьа а кораштa кизгаш, пенех кIир техай.

Ферме долаш да мукъа болча хана хьайбаш леладераша салоIа цIа. Цу чу телевизор, радиола я, гучча хьалтеха доахк болхлой социалистически декхараш, ферма балха распорядок.

Хьокхамашка диллача ферма коллектив барт болаш я. Шу доладелча денз хIара Iаттагара 2200 килограмм шура яьккхай укхаза — шера социалистически декхарел 600 килограмм дукхагIа. Галаева Миновсе кхы а дукхагIа яьккхай — 2550 килограмм хIара Iаттагара. Цул дукха тIехьайисаяц Аушева Тамара я. Шоайла яхь лелаеш я уж шиъ.

Хьайбаш леладерий балха раьза ва ферма заведующи Мальсагов Iамирхан а.

— Массава а дика болх бе гIерташ ва, — йоах цо, — дIабахача цхьайтта бетта ферме 193 тонн шура яьккхай шера планагIа 168 тонн йоагIача, шу чакхдалалехьа кхы а 25 тонн яккха лерхI оаха. Торонаш йолаш я. Доакъар шортта Iалашдаьд. Ферма коа латт 438 тонн дика йол, дIаелла йоалл 1200 тонн хьажкIий силос, 780 тонн сенаж.

Ала хIама дац, соахкарчоа юхе доккхий хувцамаш хиннад ферме. ХIаьта а, кхоачамбоацараш, теркал ца деш дита хIамаш гуча да. ХIанз СурхотIарча ферме 324 бежан да, шу чакхдоалаш 454-нега кхоачаде деза уж. ТIаккхеташ дола доахан бахача нахагара хьаэца лерхI. Цхьабакъда уж леладе моттиг яц шийлача хана.

— Цхьаькха цхьа база я тха, — йоах кулгалхоша.

Бакъда. База йолаш я. Тхо а хилар цига. Еттача кирпишкех хьалдаь типовой кхий да из. ХIаьта сенна тара да?! Пенаш цхьац - цхьацца нахьара дохадаь къоргаш а йоахкаш да, корех бIарчча кизга бIалг баллац, наIараш йохаьй. Кхо арадаха лаьрхIа механизмаш вIашагIъяьха латт. Массанахьа а кхо да, бIеха я. Помещени маца тоаергья ховш дац, хIаьта хIанз — декабрь бутт ма бий.

ЧIоагIа кхераме хьал гойташ я районе боккхагIболча боахаме — «Назрановский» совхозе Iапа яь кийчо. Цига доахан санна жа а да кхоабаш. Долалушшехь а хьожаргда вай цхьан дешага: боахаме 4300 устагIа ба, цу даькъе дахкаш дола жерч — 1300. Керда, 1979 шу долалуча денга хила дезачарел шозза кIезигагIа да уж.

Фуд хиннар? Эсала оттабаь зооветеринарни болх, во деш дола Iунал, доаца доакъар — цу шедолчо воралга кхоачадаьд жа, даьржад лазараш, дукха дов хьайбаш.

Таханарча дийнахьа а Iанга кийчъянза я ферма — жаотарий тховнаш тоаданза да, чугIолла мух лел.

ДикагIа яц доакъарий Iалашо а. Масала, силос йоагIачул шозза кIезигагIа кийчъяьй, кхаьннахьа оташка йол хьатIаенаяц, йолаш яр а дика яц. Пхьилекъонгий-Юртарча отделене управляюще М. Ажиговеи ферма заведующе М. Богатыревеи жена эшача кIалхьарцара а йоакхо яьяц. Цу хьале дола жа дерста хулга хьеде а дезац.

Из сурт кхы а IаьржагIа хулийташ да дахкаш дола жерч ханнахьа осеменени яье кошца лелийта ца хилар, цу балха йоагIа кийчо ханнахьа яь ца хилар. Юххера а цунах хьахиннар да керда даь Iоахарий дукхагIдараш дайнилгеи дисараш е дулха кхаба а е фу доладе а пайдана ца хилари.

Ши бутт хьалхагIа фуна лаьрхIа «Красностепной» оалача фух дола 300 шинара нийцад совхозо. Царех дукха ахча деннад боахама кассера — 300 эзар сом! Цу дешага хьежжа хила йоагIар хьайбай йоакхо а. Цхьабакъда, из йолаш яц.

Царех бIаь шинара Наьсар-Кертерча ферма кхийшка лоаттаду, вож 200 Аьлти-Юртарча отделене, 4-ча тракторни бригада лалла, тIа кхоалле а йоацаш беж-карта да.

Ди сайрангахьа лестадар тхо цига кхаьчача хана. Хьайбаш доакъар дилланза латтар. «ХIана латт шинараш меца?» — хаьттар оаха.

— Тахан цхьан тракторни лафетаца докъаденнача гIадамех яьккха каг еннай, кхы доакъар дац, — йоах, цу хаттара жоп луш, шинарашка хьожаш волча Цечоев Гирихана. — Из хIара дийнахьа дола сурт да.

Шинарий Iулаца бугIаш я. Шоай мукъагIа хул уж бугIе лелилга. Цхьанна тайпара а учет яц. Боахаме цхьаккха а саг вац царех масса бежан бугIе хиннад ховш. Цу доаханга саг хьожаш воацачоа тара да. Ферма заведующи Лолохоев Iасолт фуна лаьрхIа хьайбаш леладеча участке кIирагIа цкъа а вагIац, хIаьта керттерча специалисташа-м шоаш вIалла бIарга а байтац цига.

М. ТОЧИЕВ,
Наьсареи района «Комсомольски прожектора» штаба председатела заместитель;

М. МАЗИЕВ,
«Грозненский рабочий» газета соб. корр;

А. САГОВ,
«Сердало» газета соб. корр.

ХАДДАНЗА КЕРДАДАРАШ ЛЕХАШ

Производстава эффективности балха дикали лакхъяра тIагIертта къовсам лоаттабеча Грозненски локомотивни депо хIара болхлочо шийна хьалхашка оттадаь деккар да керттерча производственни фондех бизза пайда ийбелга. Цу гIулакха тIадерзадаь балхаш деш я ремонтнии локомотивни бригадаш. Керттердар да тепловозех бизза пайда эцар. Ремонтникаша тепловозаш ремонт еш кийчъю. хIаьта локомотивни бригадаша царца халкъа боахама мовхьаш дIа-юха кхухь.

РейсагIа араьнна тепловозаш еха хьовзам ца хилийтара шоаш еш йола ремонт дикен тIехдикен мара ца яр да ремонтчикашта хьалхашка латта керттера декхар. Из гIулакх дизза чакхдаккха гIерташ ба депо слесараш, царех 70 болхлочо социалистически декхараш тIаийцад В. И. Ленина 110 шу дузача денга пхе шера план кхоачашъе.

Царна юкъе хьалхалаттачарех цаI ва подъемочнии йоккха периодически ремонт еча цеха слесарь, укхаза 34 шера болх беш вола къахьегама ветеран Васютин Анатолий Николаевич. ХIанз 1980 шера январь бетта календарагIа къахьегаш ва из. КарагIдаьнначох кхоачамбаь а ца Iеш, тIа-тIа ший къахьегама толамаш тоадара дола кердадараш хадданза лохаш ва из.

Тепловоза фланцашта опрессовка яра болх дукха ха дIайодаши халеи болх ба. Дуккхача шерашка творчески дукха балхаш дир из кхоачамбоацар дIадаккха гIерташ, цох хIама хулаш дацар. ХIаранена дега Iаткъаш дар дIайодаш йола хан къахьегами дукха хилар Цул совгIа фланцашта опрессовка еча хадданза къахьегаш вар шинь-кхоъ саг.

Слесара Анатолий Николаевича кийч а яь производствана юкъейоалайир цу фланцашта опрессовка яра йола приспособлени. Массехк минут ялалехьа дукха хало а йоацаш кхоачашбу из болх хIанз. Дуккхача шерашка халагIа бола болх лоархIаш бар тепловоза керттерча вентилятора муфта рычага тIера пуржинеш Iодахар. Из болх бара лаьрхIа йола съемник кийч а яь производствана юкъейихьар слесара А. Васютина. Зехьа йоаеш йола хан къахьегами кхобарал совгIа хатар хилар кхерам болаш моттигаш нийслац хIанз.

Анатолий Николаевича дукха рационализаторски предложенеш кийч а яь производствана юкъейоалаьй. Уж тIаерзаяь я еш йола ремонт дикагIа хилийтара, ремонт ярга дIайода ха лоацъяра, дIадодаш дар кIезигдара. Уж санна бола башха дика рационализатораш кхы а ба депо. Царех ба слесараш Стариков Павел, Ширягин Анатолий, мастераш Хажиев Ахьмад, Макаренко Алексей, кхыбараш. Цар тийнначa рационализаторски предложенеша торо хилийтай подъемочни ремонт еш ялх проценти йоккха периодически ремонт еш 8 проценти тепловозаш ремонте кIезигагIа латтийта. Подъемочни ремонт яра пачхаьалкхен план 103,5 проценти йоккха периодически ремонт яра задани 110 проценти кхоачашъяьй. Къахьегама овсарле лакхъяра итт бетта план 109,7 процент кхоачаш а еш, ремонт ярга дIадодаш дар плапагIа лаьрхIачул 7,3 процент лохдир.

Депо кхыболча новатораша санна А. Васютина керда методаши приемаши, прогрессивни технологически процессаш производствана юкъехувлаш, ший балха говзал лакхъеш, кийч а еш тайп - тайпара технологически приспособленеш балха юкъенхувлаш вIаштIехьдоалийт графикал хьалха бувлаш пхе шера задани кхоачашъе.

— Тха балха тIа керттердар да тепловозашта еш йола ремонт ма-могга дикагIа хилийтар, — йоах А. Васютина. Депора уж керда долаш санна арадаьлча, наькъагIа долхаш цхьаккха хьовзам ца хулаш уж болх беш хилча чIоагIа дега тоам хул тхона.

КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов. Л. И. Брежнева аьлар: «Боккъалдар аьлча, алхха укх тIеххьарча кхаь шера даьчо вай долха никъ — из новкъостий, нийса, ленински никъ хиларах бола тешам дега чу ца боссаш вита йиш яц». Цу дешаша кхы тIа а хьинар айдаь къахьегаш ба депо ремонтникаш.

Ф. СУХАНОВ,
пенсионер.

«ХIара балха денна — дикала Знак!» яхача девизагIа шерра социалистически яхь а йоаржаяь, хьинар кхо ца деш къахьегача Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене Грозненски аьшкабетона конструкцей завода болхлоша толамца кхоачаши тIехкхоачаши ю пятилетка кхоалагIча шера плани тIаийца социалистически декхараши. КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева яь доклади СССР Лакхехьарча Совета сессе материалаши чIоагIа къоабалъяь тIаийцача цар кхы тIа а хьинар айдаь къахьег укх деношка.

Завода цехашта юкъе яьржача социалистически яхье массаза а санна хьалха латт Ибрагимов Мувса МуртазIалиевич керте латтача шоллагIча аьшкабетона конструкце цеха коллектив. Товарни продукци арахецара цхьайтта бетта план 102,5 процент кхоачашъяьй цо. ПланагIа лаьрхIачул совгIа арахийцай цеха болхлоша 60 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци.

Дикка тоадаьд цар укх шера шоай технико-экономически хьокхамаш а. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах производствана кходаьд иттаж эзараш сомаш. Къахьегама овсарле лакхъяра задани соахка укх хана хиннaчул 8,3 процент лакх а еш, из лакхъяра чотагIа кийчъяьй укх шера планал совгIа ара мел хийца продукци. Арахецача продукце дикал къоастаеш йолча пхе бальни системагIа къахьегача цар дикка тIеххкоачашъяьй цу хьакъехьа оттаяь задани а.

Къаьстта дика къа а хьегаш, уж толамаш доахача диэза дакъа лацарцеи социалистически яхье хьалха латташ хиларцеи белгалбаьнна ба формировщикий бригадир И. М. Лушников, формовщикаш М. М. Тузова, В. И. Волков, Н. С. Пономарева, А. П. Погорелов, кхы дуккха бараш а. Шоаш кийчъю продукци дикеи тIехдикеи мара а ца хулийташ хIара сменагIа нормаш 125—130 процент кхоачашъю цар.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) формовщикий бригадир И. Лушников, формовщикаш М. Тузова, В. Волков, Н. Пономарева, А. Погорелов.

Тоаде деза гIулакхаш

Назрановски мельзавода коллектив социалистически яхье а яьнна къахьегаш я. Коллектива хьалхашка латта декхараш кхоачашдара болхлоштеи гIулакхерча нахаи юкъе организаторски а кхетама а болх чакхбаьккхаб. Продукци маьхала яккхара — 101,2, къахьегама овсарле лакхъяра — 103 процент. Планал совгIа 85 эзар сома продукци арахийцай.

Отчет еча юкъагIа ханнахьа дийцад партийни собранешка завода коммунисташа коллективана хьалхашка латта производственни декхараш.

Коммунисташа хьокхам тел балха тIа. Хьадеш дола хIама дог лазаш, цIенхаштта теркам тIабахийта деш ва крупа йоаккхача цеха керте латта коммунист Гиреев Ваха. ХьажкIех крупа яккхара итт бетта план 104,5 проценти жувр баккхара план 109,7 проценти кхоачашъяьй цу коллективо.

Дика болх беш хьавоагIа КПСС членалла кандидат вола Аушев Iаьла. Хьинаре къахьегарца, нахаца Iымерза, болх дика беш хиларца дIавайза а наха сий деш а ва КПСС член вола Могушков Анатолий. Ший къахьегама декхараш 140—150 процент кхоачашду цо.

Электроцеха кулгалдеш ва керттера электрик, коммунист Газдиев Идрис. Оборудовани болх ца беш латташ моттиг хиннаяц цар бехках цIаккха а. Иштта дика болх беш хьайоагIа коммунист Хазбиев Абукар керте латта механически цеха коллектив а.

Цхьабакъда, массанахьа а иштта дика лелац гIулакхаш.

Социалистически декхараш тIаийцача даьннад гIулакх, дIахордараш ши-шегIа леларгда аьнна хет укхазарча цхьаболча партийни, профсоюзни, боахама кулгалхошта. Из нийса дац.

Социалистически яхьа ларде кхо принцип хила еза: карагIдаьннараш вIаши дистари, уж шерра дIадовзийтари, керда, дикагIйола опыт дIа-хьа эцаш хилари.

Цу хьакъехьа фу ду заводе? Социалистически яхье а яьнна къахьег яхаш я технологически крупа йоахеи цехаш, къаьст-къаьста бригадаш. Хьокхамий улга тIа дIаязъю хIара сменагIа арахийца продукци а бетта баь болх а. Шу чакхдоалаш планови отдело итогаш а йийя яхье котъяьннача бригадашта ахчан премеш тел.

Октябрь бетта крупа йоаккхача цеха коллективо ханал хьалха кхоачашйир плани тIаийца социалистически декхараши. Цхьабакъда, администраце, партийни, профсоюзни комитеташа из толам баккхарца даькъала ювцанзар цеха коллектив.

— Сай гIулакха конторе вахача хайра сона тхоай коллективо хьалхара моттиг яькхалга, яхье яьннача коллективашта хIама а ханзар цох, духхьал хьокхамий улга тIа план кхоачашъяьй аьнна дIаяздаь хиларал совгIа, — яхаш дувц цеха бригадира Котиев Мурада. Фуд итогаш еш ларде лунцар? Тхона ховчох, план кхоачашъяра цифраш мара яц. ХIаьта коллектива социалистически декхараш вIалла хьоаха а дац, тIаийца доацаш мо мара. Цу гIулакха духтIавала ловш вар планови отделе а ваха хьажа везаш хул. Цул совгIа, хьокхамий улга тIа харц хоамаш а хул.

БIаргайовнзар тхона мельзаводе «молнеш» а «Боевой листокаш» а. Уж, яхье яьннача цехашка меттел, ерригача заводе а яцар. «Мукомол» яха пенгазет а арадувлац дезача деношка мара.

Технологически крупаш йоахачеи цехий балхашка вIаши хьажа хала дац. Цхьабакъда, цу гIулакха кхоачамбац хIара дийнахьа, бетта баьча балха хьокхамашка вIаши хьажарах. Нагахьа санна бригада болх план кхоачашйича тоъам хулаш бале, завода коллективо социалистически декхараш тIа сенна ийцад? Цхьаццайолча хана коллектива план торонел лохагIа хул. Тха шеко яц, крупа йоаккхача цеха бригадаша тIехдика болх беш хиларах. Царех я Оздоев Хьамзата, Котиев Мурада бригадаш. Уж бригадаш социалистически яхьа керте латташ я. Царгара хьаIомаде дуккха хIамаш да кхыча бригадашта. Балха дикагIйола опыт дIа-хьа ялара совещанеш, планеркаш йоре бакъахьа хургъяр укхаза.

Назрановскии Ермоловскии мельзаводий коллективаш, шоайла яхь лелаеш я, цхьабакъда цу шинна предприяте болхлой шоайла дIа-хьа баха хиннабац, производстве хьалхалаттарий опыт яц дIа-хьа луш. Ши-кхо бутт ба Сийлен улга тIа хьалхалаттарий сурташ доаца. Коммунисташа кхоачамбоацараш гучадаьхар дукха ха йоаццаш хиннача шоай отчетно-хоржамий собране. Дуккха болхлой кхычахьа болх бе дIаух заводера, къахьегама а производственни а дисциплина телхаеш а нах нийслу укхаза.

КIезига моттигаш яц мухь тIаботташ, Iобоаккхаш машиннаькъа тIа йоагIача ханал дукхагIа вагонаш лоаттаеш, завода продукци лечкъаеш. Цу гIулакхашца кхоачам болаш къовсам лоаттабац. Да велалургволаш бац мельзавода халкъа тIахьожамхой болх а.

А. САГОВ.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ТОЛАМ

Селхан дика кхаъ кхаьчар «Сунжанефть» яхача мехкдаьттеи гази йоахача управленера.

Цхьайтта бетта планал совгIа 4600 тонн мехкдаьттеи 5600 кубометр гази яьккхай мехкдаьттахоша.

Пятилетка кхоалагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра тIехьа управлене коллективашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха я И. А. Кадзаев керте латта мехкдаьтта доаха бригада. Шера план кхоачашъяь а яьнна пятилетка диълагIча шера чотагIа къахьегаш я из.

Къаьстта балха дика ка йоал вышкомонтажни бригада мастера И. А. Гаркаренкой, операторий: М. Е. Могильне, И. В. Касанова, кхыбарий.

1979 шера тешаме лард йоллара кийчо еш ба мехкдаьттахой.

С. БЕРДОВ.

МОСКВА. СССР ВДНХ вIашагIкхийттабар Казахстана юрта боахаме хьалхалаттараш, хьувкъам баккхара тIехьа къовсам лоаттабеча социалистически яхье котбаьннараш.

СУРТА ТIА: СССР ВДНХ директора заместитель С. В. Кальченко къамаьл деш ва юрта боахама къахьегамхоща. Цунах, целина караерзаеча дакъа лоацаш хиннарех цаI из хиларах тарра Л. И. Брежнева ший книжка тIа дувц.

В. КОШЕВОЙ сурт.
ТАСС фотохроника.

Л. И. Брежнева «Целина» яха книжка дешаш

ЭРИЙ ДАЬДА ЛАЬТТАШ КАРАДЕРЗАДЕШ

Дукха лийннав со эрий даьдача лаьттай аренашка. Цу хана со Кокчетавски обласерча Чкаловски районе «Заготзерно» склада заведующи вар. ДIаи хьаи аха везаш хиларах дика яйзар сона района а области а уж эрий яьда аренаш. БIарг ма кхоачча ядар уж, михо сира къаж теркадеш.

Дерригa а хувцаделар 1954 шу долалуш КПСС ЦК февральско-мартовски Пленум хиннaчул тIехьагIа. Цу ханах лаьца къаьгга дувц КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева «Целина» яхача ший книжка тIа: «ЛоIам бола командираш хьахоржаш, тылаш хьатIаувзаш, сатем боацаш хьежаш дар тхо цетина оахилга дIадоладарах парте решени ярга. ХIаьта 1954 шера февраль бовш латташ йолаелар «Мехка ялат доаккхилга дIахо дегIадоаладарахи целинии залежни лаьтташ карадерзадарахи» соцам тIаийца йола КПСС ЦК февральско-мартовски исторически Пленум».

Пленума соцам цу сахьате дIабаьржар наха юкъе. ХIаране, ший гIулакх долаш санна, дего къоабалбеш тIаийцар из соцам, хIаранега уйла яйтар соцам кхоачашбара шеде дезачунна. ХIаране чот йора из доккха бехктокхаме гIулакх кхоачашдара шишийга дулургдолчун. МоллагIа дола духьал этта гIулакх кхоачашде кийчлуш вар хIаравар.

«Заготзерно» склада заведующи хиларах тарра, сона тIадиллар сиха дIаде фу кийчдар, массе оагIорахьара цIена, дика, цхьоалагIча категоре долаш дола фу Iалашде, аьнна. Хьалха дIаихача хана цIаккха хьалхашка этта гIулакх дацар из. Гурахьа ялат чуэцача хана Iалаш а дий къаьстача складе леладу фуна лаьрхIа дола кIа. Бакъда, хIанз цу гIулакхага хьежаш Iе йиш йолаш яцар ха. ХIаьта хIанз ди-буйса ца къовсаш кийчде дезаш дар фун лаьрхIа дола кIа. ТIатеIIа из болх кхоачашбе доладелар тхо...

Цхьа бутт совгIа ха ялалехьа гучабувла болабелар эрий дада лаьтташ карадерзаде оарцагIбаьннараш. Эггара хьалха гучабаьннараш бар мехнизатораш. Со вахача районни центра тIех а бувлаш, дIаухар уж. Дукха ца говш, сиха дIаболхар уж шоаш кхача безача сихагIа дIакхача дагаболаш. Апрель бетта а уллаш дар лоа. Цу шера доккха дилладар из. Лаьтта гIорадаь дар, дале а цу гIулакхо юхатохаргболаш бацар из лаьтта карадерзаде гIайтта кагирхой. Уж бар эрсий, украинцаш, белоруссаш, дуккхача кхыча къамех бола кагирхой. Шелало е кхыча халонаша юхатохаргбоацаш къонахчал дола нах бар уж. Кхычахьа болх баь, цига дикача гIулакхашца белгалбаьнна, хьинаре нах, эрий даьдача лаьттай хьалхара бIал баккха кийчбеннараш бар механизатораш - трактористаш.

Сона дика йовзар нийсагIа йола а нийса йоаца а моттигаш мичахьа я. Лоа уллача хана дика къоасталац уж лайво цхьатарра уж дIанийсъяь хиларах. Уж аренаш дика йовзаш, къоастае ховш бола нах бар са новкъостий Н. М. Титченко, Г. В. Яснецкий, кхыбараш. Оаха гIо дора целинникашта чаьтараш тоха моттигаш лохаш. Цу лаьтта йиллар тIехьагIа «Ленинградский» аьнна цIи тилла совхоз. ХIаьта хIанз цу совхозах Ленинградски района центр яьй. Кокчетавски областа Чкаловскии Кзылтускии районашта юкъе улл из, Омски областа лаьтташца доазув а долаш.

Целина тIа уж тайпа керда боахамаш, дийца а цIи яьха а варгвоацаш, дукха хьалъэттад.

Эрий даьдача лаьтташца бувзабенна бар цу ханара беррига пачхаьалкхен боахам а.

1954 шера гурахьа чуэца доладелар целине кхедаь эггара хьалхара ялат. ТIехьагIа кхедергдолча миллионаш тоннаш хургйолча ялата хьалхара юхьиг яр из. Мел доккхал дора цу ялатах целинникаша а уж боацараша а из эггара хьалха хьатташка хьакхахьа доладича! Боккъалдар аьлча, цецваьлча хIама доацаш гIулакх дар из!

Эрий даьда лаьтташ карадерзадеча хана де доладелар наха чуIе цIенош, хьалде доладир боахамаш, промышленноста а гIишлоний а объекташ, хIана аьлча укхаза баха безараш, уж карадерзадаь лаьтташ леладе дезараш нах боландаь. Масса оагIорахьара хьашташ кхоачашде гIертар парти а пачхаьалкхе а тахан хьа а баьхна кхоана дIабаха лаьрхIа боацача укхаза баха, лела дагаболаш болча цу наьха. «Хьамсара да ший хьоцарца хьакхеллар! Из дIатасса йиш яц!» —оалар царех хIаране, цу хьакъехьа шоашца къамаьл тоссаделча.

Цу эрий даьдача лаьтташ тIара шозза ялат чуийца даьлча «Къахьегама байракх» яхача газета редакце балха Алма-Ате дIавахар со. Газете болх беш дукха нийслора целинах лаьца материалаш язъе ваха везаш. ЧIоагIа воккхий вора со цига хиннача хувцамех. Юха а юха а цига ваха дог оттар, Iалаьмате чIоагIа ловра уж хувцамаш бIаргаго. Цудухьа 1976 шера РСФСР йоазонхой Союзо командировка а енна ваха хилар со Кустанайскии, Кокчетавскии, Целиноградскии областашка. Ца йовззал хувцаеннай уж моттигаш. Цхьаннахьа хьагуш дацар хьалха ерригa аре къайлаяьккха михо теркош хинна сира къаж.

Х. ЭДИЛОВ,
йоазонхо.

ДIАБОЛАЛУЧА ЛЕКТОРАШТА-АТЕИСТАШТА

ИСЛАМ ХЬАХИЛАРИ ЦУН СОЦИАЛЬНИ МАIАНИ

Ислам е бусалба ды дунен тIа эггара дукхагIа даьржача хIанзарча монотеистически дынех цаI ба. Ислам лелабераш Гаргарчеи Юкъерчеи Малхбоален, Африка, Къулба-Малхбоален Азе мехкашка бах. СССР территоре тIара ислам, леладаьчох юхедиса гIулакх санна, лелабеш ба Юкъерча Азе республикашка, Казахстане, Къилбаседа Кавказе, Азербайджане, Татаре, Башкире, Поволжьяи СибарегIени цхьайолча районашка.

Ислам дунен тIа шерра дIабаржар Мухьаммад венна дукха ха ялалехьа цунна тIехьалаьттараша дIайолаяь арахьара экспанси бахьан долаш да. VII-гIа бIаьшере юкъеях а чул тIехьагIа халифаш Османи Iаьлеи хиннача хана мехкаш дIалувцаш Iарбаша даь тIемаш Юкъерча Азе, Азербайджане, Дагестане хьакхаьчад. Цу халкъашка ислам тIаэцийтар шоай социально-экономически уклада, вахара хьашташтеи хьисапаи хийра болча цунна цар чIоагIа духьале еча хьалашка хиннад. Юкъерча бIаьш шеренашкарча Iарбий дуккхача историкаша Белазуре, Якъубе, Ибн ал-Асира, кхычар язду, кхыча мехкашкара баьхкача гIаьрахошта дагестанцаша мел чIоагIа духьале яьй, Iарбий полководцаша лоаман нах мишта байхаб, наьха бIарчча тоабаш плен дIа мишта кхийлай, ислам Дагестане низагIа чу мишта беллаб. Ислам Дагестане чIоагIбара процесс, ма-дарра аьлча, XV бIаьшеренга кхаччалца йIаьхъеннай. XIV — XV-ча бIаьш шеренашка мара Дагестане доал ду дын система а хинна дIаэттабац ислам.

Iарбий къаман ды санна ислам хьахиннаб VII-гIа бIаьшере йолаеннача юххье Малхбузен Араверча Хиджаз оалача районе. Ислам юкъебаларах Араве керда социально-экономически хувцамаш хиннад цу хана, масала, Iарбий племенаш родоплеменной отношенешкара классови отношенешка яьнай, екъаенна хинна уж племенаш бIарччача цхьан центрана гонахьа вIашагIа а кхийтта, шоай къаман пачхаьалкхе — халифат —хьаяьй Iарбаша. Цудухьа цхьа бахьан доацаш дац цу хана Iарбашта юкъе хиннача цу хувцамех К. Маркса мусульмански революци алар.

Ислам юкъебалалехьа шоайла екъаенна къаьст-къаьста родови общинаш а йолаш яьхай Iарбий племенаш, корта бетташ дуккха даьлаш, къоабалъеш шо-шоай культаш хиннай цар. Цхьабакъда, ислам юкъебалалехьара политеизм тарьяла йиш йолаш хиннаяц общества социальни структура хулаш лаьттача кердача хувцамашца, патриархально-общественни строй йохаш лаьттача хьалашца. Белггала аьлча, ислам юкъебалалехьа Iарбий хиннача дына тешамо новкъарле яьй Iарбий общество классови отношенеш чIоагIъялара, екъаенна цар племенаш бIарчча цхьа пачхаьалхе а яь вIашагIтохара, кхыдараштa. Цу дерригача хIамаша, бухсоццача кхаьчача, хувцамаш де дезаш дар общественни отношенешка меттел, идеологически сферашка а. Классови отношенеш дегIаяхкара новкъарле еш хиннача политеизмо ший моттиг мукъаялийта езар кердача Iарбий племенай вахаре хулаш лаьттача цу социально-экономически хувцамашка хьежжа хиннача, монотеистически дына.

Цу тайпара, ислам хьахиларах дага доацаш нийсденна цхьаккха хIама даллац, из я Iарбий исторе чухь общественни отношенеш дегIаахара закономерни итог.

Ислам хьахилар геттара кхыча тайпара, фаьлга хьисале дувц бусалба ды кхайкабераша. Ислам лаьттан тIа хьахилара бахьанаш бакъдац цар, керда ды сигалара Iочубесса ба, АллахIо наха хьабийллаб «бакъ ды» ше везваь вайтачунга (Расулага) гIолла.

Ислам хьахилар цар духхьал Мухьаммадаца дувз. Цхьаккха шеко яц, ший заманахьара исторически личности политически лидери хиларах тарра дына керда хьехам хьакхоллачеи цун идеяш меккански, медински, Iарбий кхыча племенашта юкъе йоаржаечеи цо доккха дакъа лаьца хиларах. Мухьаммада влияне лераш тIайолаш я исламе эггара кертереи хьалхареи йоазув — КъорIа. Цхьабакъда, чIоагIа чоалхане гIулакх да КъорIа тIа яьха ислама юххьанцара идеяш вIашагIтохача цо юкъарчал доацаш дакъа лаьца хилар ховлга. Цкъа-дале, чоалханеи вIашдухьаленаш йолаши чулоацам а болаш долча КъорIал совнагIа корта а болаш кхы хIама дац ислам вIашагIболла болабарах хьаховш. ШозлагIа-дале, Мухьаммадах лаьца ювцаш Iалаьмате дукха фантастически ах мистически легендаш а я, доацараш дувц. Мухьаммада биографешка, белггала аьлча, из веннaчул тIехьагIа 150 шу даьлча дувцарах оттаяьча хьалхарча биографе тIа (сура тIа) тамашаш кхолла низ болаш йола мифически личность санна хьахьокх из. Къаьст-къаьстача исторически личносташа дакъа лаьца хилар харц ца а деш, марксизмо-ленинизмо йоах «...императорски декреташца хьакхолла йиш яц дунеи керда ды». Энгельса уж дешаш геттара нийса доагIа ислама а. Цхьабакъда, вIалла а хьисап доацаш хилар хургдар дын керда идеологи хьакхоллара гIулакха Мухьаммада дунеи тIа доацар карагIдаьннад, хIаьта ислам ше «сигалара Iочубесса» ды ба яхаш дувцача мусульмански источникехи богословехи тешар. Бусалба ды кхайкабаьраша цу исторически хьалашка ислам харцахьбаьккха бувцар ший кIоаргга социально-психологически маIан долаш хиннад. Керда ды «тамаш» я яхаш хьа а увттабеш, уж, цкъа-дале, лаьттан тIара хIамаш сигаларча низо хьахилийта да аьнна хетадалийта гIийртаб, ислам даьлаца бувзарца цун авторитет чIоагIъяр духьа. Керда ды массане а къоабалбаьи сий деши тIаэцаргболаш хиннабац дунеи чу боацача низаца из бийзача мара, цу замалахьара Iарбашта эшаш хиннача духовни хIамашца кхоачам булургболаш хиннабац доацараш бакъ хетийтарца мара. ШозлагIа-дале, Мухьаммада мусульмански община социально-экономически позицеш тIехь-тIехьа чIоагIъяла а ислам классашта бекъабала а болабаларца ислама идеологашта хьалхашка хьаэттай керда проблема а — общество йIаьхийчеи къечеи классашта екъаялар сигаларча авторитетаца идеологически бакъдаь хьаоттаделга. Цудухьа ислам къоабалбераш цхьаккха шеко йоацаш тийшаб «сигалара Iочубессача» дынах, халифатера эксплуатаци, лоал ла дийзад цар даьлагара хIамаш да яхаш. Ислама исторе хьахьокх цун мировоззрени бIарчча цхьа система а хинна из вIаштIехьъялара процесс йIаьхеи чоалханеи хинна хилар. Цига кхачара ши бIаь шу совгIа ха яьккхай цо. ХIаьта малхбоалехьарча феодальни общества йизза йола идеологически система а хинна дIаоттара бIаьха никъ бе бийзаб цун — КъорIа тIа, кхыча источникаш тIа хьахьеккхача юххьанцарча идеяшкара болабенна боккхийча мусульмански теологаша ал-Ашареи (877—935) ал-Газалеи (1059—1111), кхычар философски лард а елла ислам дIаоттадарга кхаччалца. XII—XIII бIаьшеренаш ислама философски социальни доктрина эггара тоаенна ха я, хIаьта цул тIехьагIа йIаьххача хана дегIа ца боагIаш сеца лаьттаб бусалба ды. Ислама теорена кризис хилар Гаргарчеи Юкъерчеи Малхбоален мехкаш социально-экономически дегIа ца доагIаш совцарца, кагий пачхаьалкхенаш а хинна халифат екъаяларца дийза кхетаде дезаш да. XIX-гIа бIаьшере чакхйоалаш буржуазни отношенеши культуреи бусалба дунен доазонел чухьа яларца дувзаденна кIезиг-дукха сомадала доладеннад из дуккха бIаьш шерашка кхийттача набарах, гучаювла яьннай реформационни идеяши модернистски теденцеши. Из процесс къаьстта шера яьржай дунен шоллагIа тIом чакхбаьннaчул тIехьагIа, хIанзарча хьалашка. Iарбий Малхбоален мехкашкара дукха бусалба идеологически центраш теркал ца дича ялац укх тIеххьарча итташ шерашка социально-экономически вахаре хулаш латта доккхий хувцамаш, цу социальни хувцамашца тардалийта гIерт уж ислам. Цунца мара кхетаде йиш! йолаш дац укхаза массе тайпара социальни теореш гучаювлар. Царна тIехьалаттараша хьаувттаю ислама идейни ларда тIа общество дегIакхувлара бе-бе моделаш. Цу тайпарча модни теореех я социализм бусалба дын ларда тIа хьалъелга кхайкадеш йола «исламски социализма», «арабски социализма», кхыйола теореш. Цу тайпарча теорей юкъе цхьаккха хIама дац Iилман социализмаца, уж ерригаш а ислам ханаца тарде гIерташ леладу хIамаш да, шоай маIанга диллача утопически а долаш.

Доазол дехьарча дуккхача бусалба мехкашка хIанз а официальни пачхаьалкхен ды ба ислам, тешараштa бIаргагуше ший чIоагIа позици лелаеши «сигалара Iочубесса» ды лоархIаши ба из. Цунца цхьана белгалдаккха доагIа хIанзарча Iилматехнический культурнии прогресса хьалашка цун сий лохлуш, ший хьалха хинна лоархIам бовш, бусалба мехкашка секуляризаце процесс тIехь-тIехьа сихлуш хилар.

Ислама хьехама маIан дувц цун идейно-теоретически источникаш тIа: КъорIа тIа, сунна тIа, тафсира тIа, шариIата сборникаш тIа, даьла хьехавеча дуккхача кхыча литература тIа. Цу источникашта юкъе я КъорIеи суннеи санна йола еза лаьрхIа лардера яраш, хIаьта вожаш цар ларда тIара хьайоагIаш, уж йоашхаш я.

Ислама идейни субстанци КъорIа да. Бусалба дына керте латтараша хьакхайкаду, из дуне кхоллаш хьакхелла, «сигалара Iочудесса, дала ший къайленаш ювцаш» дола книжка да, хIаьта КъорIа тIара аяташ АллахIа ший хьехамаш да йоах, цо Жабраьил малайкага гIолла доакъоех бусалба наьха пайхамарга Мухьаммадага Iочудоссадаь. Юххьанцара КъорIа ше даьла тIавагIача Iарша тIа улл йоах, хIаьта лаьттан тIара КъорIа «сигаларчун» копи да.

КъорIа тIа гулъяьй ислама мировоззрене, цун догматика, этика, права керттера положенеш, сакральни обрядноста система, и. кх. дI.

Ислам яхача деша маIан Iарбий меттала мутIахьа хилар, шийна доал дечара ше ваккхар, ший болх цIенбаь АллахIага дIабалар да. Иштта бокъонца мутIахьа хиннача, чIоагIбенна баьннача нахах бусалбаш (муслимаш) яха баьннаб — АллахI цIи йолаш волча алхха цхьан далла мутIахьа бараш. АллахI цаI вари шеко йоацаш цунна мутIахьа хилари ислама корта ба. Цхьа бахьан доацаш дац КъорIа дерригa сураш (9-чунгареи 12-чунгареи дIаийккхача) даьла веза лоархIаш долча дешаща дIадолалуш хилар: «Къахетамеча, дог цIенача АллахIа цIераца!» (БисмиллахIи рахьмани рахьим).

КъорIа тIа теоцентризмаца цхьана хьаоттаяьй цхьаькха цун атрибут — Мухьаммад пайхамар а ваь вайта хилар бакъдаь тIаэцар. Из пайхамарашта юкъе эггара тIеххьареи везагIеи лоархIаш ва. Даьла (АллахI) цаI вари цо вайта пайхамар (Мухьаммад) бакъвари — даьлах тешаш хилара белгало, ислама керттерча хьехамех цаI. КъорIа тIара уж дешаш аьнначa моллагIча сагах бусалба лоархI. Даьлах теша везаш хиларал совгIа, кхы а диъ параз а да ислама тIа оттадаь: салот диллар — ламаз дар, марха кхабар, загат даккхар, хьажий цIа вахар. ХIара даьлах тешачоа декхар а даь тIадожадеш да уж дерригa паразаш кхоа-

МИШТА КХОАЧАШДУ ТІАЙИЦА ДЕКХАРАШ

ЕРРИГАЧА ТОРОНЕХ БИЗЗА ПАЙДА ИЙБУ

Грозненски районе меттел, республике а эггара боккхагІчарех цхьа боахам ба Ленина цІерагІа колхоз. Эзараш гектараш оахаш дола лаьтта, шиъ доахaнеи цаІ хьакхарчийи кхо ферма я цун. Боахама керттера лостам шурен дулхи даккхар ба. Бакъда, цул совгІа колхозхоша шоай кхашка хьалкхеду кІа, хьажкІаш, баьцадараш, кхыйола культураш.

Белгалдаккха доагІа иттлагІа пятилетка йолаелчаденз хІара шера кхашкарей хьайбашкарей йоала продукци дукхагІа а, дикагІа а хулаш хилар. Масала, пятилетка хьалхарча шера колхозе хІара гектара тІара юкъера лаьрхІача 19,2 центнер ялат даьккхар, цунца гурахьа дувр — 20 центнер, хІаьта фуалъяьха хьажкІаш 19,2 центнер яьккхар. Укх шера деррига тайпа ялаташ лаьрхІача гектара тІара 28,2 центнер яьккхай юкъера лаьрхІача, цунца гурахьа дувр — 29 центнери фуалъяьха хьажкІаш 31 центнери а йоаккхаш. Задани 20 центнер яр.

Паччахьалкхенна дІаенна хьажкІаш гибридни яр. дІае фуна лаьрхІа республике дикагІйолаш дІа а ийцар. План 600 тонн йолаш 856 тонн дІаелар уж.

Эггара дукхагІа хий ца дуллача лаьтта гурахьа дийна ялат кхедир Кайсиев Ширване кулгалдеча йиъллагІча бригадо. Гектара тІара 15 центнер яккха план йолаш 465 гектарах хІаране тІара 33,2 центнер кІаи 14 центнер яккха йоагІача 22 центнер мукхи баьккхар. Иштта кхейир горохи соя а. ПланагІа 10 центнер гектара тІара яккха йоагІача соя 12 центнери горох 19,6 центнери яьккхай. ХІажкІаш санна дика хиннай дІае фуна лаьрхІа йола горохи сояи а.

ЦІераш яха йоагІаш дика болхлой дукха ба боахаме. Бригаде къаьстта болх дика бир трактористаша Эсмурзиев Асус, Гичкаевар Жамарзаси Хозбулатеи.

Колхозе тІехбола хьажкІий хьувкъам баьккхаб Шахтамиров Наурби керте латтача бригада трактористаша. План 35 центнер яккха езача хий дуллача лаьттан 130 гектарах хІаране тІара 57 центнер льккхар цар. Из беркате гІулакх деча тІехболаш чакхбаьлар трактористаш Маковеев Петр, Самраилов Дани, Карнаухов Александр, Хамбулатова Сазу.

Ца хьоайича нийса хургдац генараш дика даьха йола бригада а. Цун бригадир ва Сухотько Михаил Осипович. ХІама ца эшшаш план шозза кхоачашйир цо, вешта аьлча, задани 10 центнер йолаш 250 гектарах хІаране тІара 19,3 центнер генараш даьхар. Шоаш кхо ца беш кхашка къахьегаш чакхбаьлар трактористаш Натаев Ширванни Набоков Михаили, иштта болхлой ба Бессарабова Мархеи Новикова Аннеи.

Ер пятилетка йолаяллалца тІехьабусаш боахам бар из колхоз. КІезига хьувкъар кхашка ялат. Фу бахьан да иштта лоацаццачча хана шун кхашка хьувкъам лакхбалара, аьнна хаьттача, колхоза председатела Емельянов Алексей Михайловичен керттерча экономиста Добриев Исламеи йоах:

— Из да эггара хьалхарча даькъе юртара вахар дезаш бола специалисташ тхона лаха магар, дас санна, дог лазаш цар къахьегар, лаьттангара дукхагІа беркат хьадаргдола наькъаш лаха хар. Царгара дІадоладелар деррига а.

Цул совгІа, агротехника ларда тІа дІадоладир кхашка культураш кхеелга: лаьтта ахар, кийчдар, боарамагІа минеральни органически удобренеш яхкар, хий диллар, кхыдараш.

Ялат, ховш ма-хиллара, юрта боахама корта ба. Цох тийша ма-дий хьайбаш дебаделга а царех боала пайда лакхбелга а.

Лакхехьа хьоахадаь махиллара, из колхоз — шурени дулхи даккхара лостам болаш я. Фу толамаш даьхад колхозхоша хьайбашкара йоала продукци дукхагІа яккхара даькъе?

ХІара Іаттагара 1976 шера 1928 килограмм шура яьккхар колхозе. ХІаьта укх шера итт бетта 2160 килограмм яьккхай шера план 2150 килограмм йолаш. Из бахьан долаш паччахьалкхенга шура йохкара кхаь шера план 26 июлеи укх шера яр итт беттан кхоачашйир.

Итт бетта 400 тонн дулх дІаденнад. 1976 шера дІаденна деррига дулх 172 тонн мара ца хиннача.

Юккъера лаьрхІача хІанз чукхоабача цхьан бежана дийнахьей буси тІаккхет 292 грамм — пятилетка хьалхарча шера хинначул дукхагІа; чукхоабача хІара хьакхийна тІаккхет 275 грамм дулх.

Иштта лакхденнад хьакхарчи доахани дебилга а. ХІара баьхкача 100 Іатта тІехьара укх шера хьалкхедаьд 78 Іаса, 1976 шера 64 мара кхеданзар. ХІаьта яьхнача 100 хьакхана тІехьара хьалкхеяьй 1064 хурск — пятилетка хьалхарча шера кхеяь хинначул шозза дукхагІа.

Уж толамаш даьхад эггара хьалхарча аргІанна хьайбашта гІулакх де ховш а ловш а бола нах боахаме оттабелга вІаштІехьдаккхарах, кхоачамбалла доакъар хилийтарах.

Масала, укх шера хІама ца эшшаш шозза дукхагІа Іалашъяьй сенаж, вешта аьлча, 2250 тонн хила йоагІача 4220 тонн я из. Кхоачам хиллал Іалашдаьд кхыдола доакъараш а.

Хьайбай боахаме эггара дикагІа толамаш даьхад Тимаев Муслим бригадир волча шоллагІча ферме. ХІара Іаттагара шера 2240 килограмм яккха йоагІаш, цига итт бетта 2365 килограмм шура яьккхай. ХІаьта доярказа Дадаева Санус 2887 килограмми Губанова Розас 2870 килограмми яьккхай.

Дукха тІехьайисац Дакаев Лорсас кулгалдеш йола цхьоалагІа ферма а. Итт бетта хІара фуражни Іаттагара лоархІаш 2208 килограмм шура яьккхар цига доярказа. ХІаьта Умарова Разета 2773 килограмми Баитеева Марета 2598 килограмми яьккхар.

ХІара Іаттагара шура яккхара йола пятилетка кхаь шера план СССР кердача Конституце шу дузача денга кхоачашйир колхоза 24 доярка.

Хьайбай боахаме къахьегаш бола нах бувцача ца хьоабича баргбац хьакхарч кхоабача фермера дикагІбараш Гордиенко Марияи Циндина Еленаи. Цу шинне тІехкхоачашъю хьакхарч йорстаяра задани.

ДІадахача шерашка бІарчча хьаэцача коллективо даьха толамаш укх тайпара да. 1976 шера чуийца деррига ялат — 9090 тонн, хІаьта укх шера — 12960 тонн, дулх 465 тонн хиннача метта итт бетта 720 тонн даьккхад. Иштта дукхагІа яьккхай шура а. Цу тайппара, колхоза боахам хІара шера дегІабоагІа пятилетке, коллективо тІаийца социалистически декхараш толаме кхоачашду.

КПСС Центральни Комитета июльски а ноябрьски а Пленумий решенеша, новкъоста Леонид Ильич Брежнева «Целина» яхача произведене кхы а чІоагІагІа къахьега дог ураоттадаьд колхозхой. Уж документаш кІоаргга Іомадеш а парте ленински аграрни политика кхоачашъяра шоашкара доагІа дакъа юкъедахьа а лаьрхІа а ба уж.

Ю. ЮСУПОВ.

1978 шера Іилман даькъе СССР Паччахьалкхен преми еннай 1973—1976 шерашка операторни исчеслене хьакъехьара балхаш кепатеха арадахарах физико-математически Іилмай докторашта — Виталий Арсеньевич Диткина, СССР Іилмай Академе Вычислительни центра директора заместитела, Анатолий Платонович Прудниковна, цу центра вокхагІволча Іилман болхлочоа, Виктор Павлович Масловна, электронни машиностроене Московски института кафедра заведующена.

СУРТА ТІА: 1978 шерара Паччахьалкхен преме лауреаташ (аьрдехьара аьттехьа) — В. П. Маслов, А. П. Прудников, В. А. Диткин.

О. КУЗЬМИНА сурт. ТАСС фотохроника.

Къеьстта дика къахьегаш ба пятилетка кхаь шера план ханал хьалха кхоачашъяра, укх шера йиъллагІча квартала план тІехкхоачаш а еш, тІадоагІача шера толаме къахьегара йола лард йоллара яхь дІайолаяьча ГІ. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» завода болхлой. Дерригача технико-экономически хьокхамий итт бетта план дикка тІехкхоачашъяьй цар. ПланагІа лаьрхІачул совгІа завода коллективо арахийцай цхьа миллиони 226 эзари сома маьха валови продукци. Заданел совгІа маьхала яьккхай 490 эзар сома маьха продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 106,2 процент кхоачаш а еш, соахка укх хана хинначул 10,7 процент лакхъяьй из. Цун чотагІа арахийцай цо планал совгІа ара мел хийца продукци.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, хадданза социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалбаьнна итташ, бІаьш болхлой ба укхаза. Царех ба слесараш-сборщикаш Ганиева Моши, Котикова ШариІат, Кортоева Хьулимат, Цороева Золдасхан, Куриева Іашат, Плиева Радимхан, бригадир Имагожева Люба, кхы дуккхабараш а. Шоаш кийчъю продукци дикеи тІехдикеи мара а ца хулийташ хІара сменагІа нормаш 120—125 процент кхоачашъю цар.

СУРТА ТІА: электросверлильни машинаш вІашагІйохкаш я Л. Имагожева керте латта слесарий-сборщикий бригада.

И. ПЛИЕВА сурт.

чашделга. Царел совгІа бусалба наха тІадожадаь кхы а дукха хІамаш да: «ды бахьан долаш тІом бар» — гІоазот вахар, суматвар, мархаш дастар, гІурба дар, сагІаш дар, буа кхача (чхьагІар, хьакхий дулх, къееннача хІаман дулх) бехкар, хьарам лоархІар. и. кх. дІ. Бусалба дыно ший чоалханеча обрядашца даим ший тІахьожам кІаллоаттабу даьлах тешараш, духовни лоалла лоаттабу уж.

Ислама хьехама юкъе йоккха моттиг дІалоац пайхамарехи, малайкехи шайтІаехи, са леш ца хиларах, унзареча судах, жожагІатенахи ялсамаленахи, хургдар харах, ший лоІаме хиларах, кхы ды болчарцарча юкъмоттигах, кхыча хІамаех долча бусалба дын хьехама дешаша. Уж деррига дешаш дух тІавоалалургвоацаш кегадаь, ший кхы мел долча маІанашка хьежжа дувц ислама тІа. Цо, эсплуататорски общества идеологически гІирса цхьа дакъа ше хиларах тарра, кхоачаш а ю К. Маркса «ды — халкъа дохьаж» аьнна классически формулаца яьшха ший социальни функци. Дунен чу доацача низех бола тешам чІоагІбара, къематдийнахьа хургда яхаш дувцача хІамашца унзарбахара тІаегІа я ислама социальни доктрина ерригa система. Саг низ ца кхоачаши мелеи хиларах спекуляци а лелаеш, къахьегамхой лоІами сакхетами иллюзей дунен чу а лестабеш, исламо шоай бокъонца дола, лаьттан тІара ираз бахьан долаш лоаттабеча къовсаме дакъа лоацаргдоацача доах адамаш, цу тайппара доал деча классий хьашташ хьал а лоаттадеш.

Мухьаммад венначул тІехьагІа (632 ш.) Халифски Іадал шо-шоай бе доллар духьа къовсам болабеннаб цунна тІехьалаьттараштa юкъе. Къаьстта чІоагІа кхохкабеннаб из халифаша Османеи (644 — 656) Іаьласи (656 — 661) доал даьча хана, хІаьта из бахьан долаш халифат политически гІозарашта скъаеннай, Іарбий халифата исторе дІахорча ханашка а лаьттаб династически къовсам. Юххера а, из къовсам бахьан долаш ши лостам а хинна — суннизманеи шиизманеи — бекъабеннаб ислам. Суннизмагахьа баьннаб халиф Османа тІехьалаьттараш, шиизмагахьа — халиф Іаьлийна тІехьалаьттараш. Нагахьа санна сунниташ юххьанца денз хьайоагІача ислама позицеш тІа бисабале, шииташа «бакъе» тигадац Абу-Бакара (632 — 634), Іумара (634 — 644) Османа Халифстваш, низагІа Іаьдал шоай бе делла узурпатораш лаьрхІаб цар уж. Шииташа яьхад законни Халиф хила воагІаш хиннар Іаьла — Мухьаммада даьвеший воІи найци вар, из эггара хьалхара шиитски имам а хиннав. Шиизмана тІехьалаттараша къоабалву Іаьлий ший тІехьенах хьаваьнна 12 имам. 873 шера ваь шийтталагІа вола имам мича вахав ца ховш тІап аьнна вайна дІаваьннав. ХІанз а тІехьа из юха дунен чу а ваьнна, цо эггара бакъи нийсхо йолашагІеи йола общество хьаярга хьежаш ба шииташ. Суннитийи шиитийи барт вІашагІкхетац ислама кхыча дешашта а (ислама цхьайола принципаш яшхара, хьажий цІа ахара, хьадисий, синош кхычахьа дІаахийтара, кхычарна). Ислама шиитски лостам чІоаггІа баьржаб Азербайджане, цхьадолча даькъе Юкъерча Азеи Дагестанеи. Город Дербенте бахача наьха цхьадолча даькъа юкъе.

Ислама дунен чу цу шин лостамал совнагІа кхы а я 70 гаргга суннитски шиитски тоаба. Уж хьахилара бахьан лархІа мегаргдолаш да бусалба дунен феодальни паччахьалкхенашка социальни политически вІашдухьаленаш латтача хьалашка суннизма е шиизма официальни наькъа духьалара протест.

Исламо, моллагІча дыно а санна, бокъонца долаш дола хІамаш юхамаччахьа даьхе дувц, сага низаш дуненна, цун вІашдухьаленаши чоалхаленаши къоастаяра тІадерзадаь а доацаш, сигаларча низаца бувзам оттабара тІадерзадаь да яхаш. Бусалба сага керттера декхар — саго дунен чу мел леладеш дола гІулакхаш чулоацаш йолча исламски ценностийи нормайи ларда тІа вахар нийсдара наькъаца са кІалхара даккхар. Цу дерригача хІамаша бухсоццача кхаьчача, Іилманна духьалара кхетам лу дынах тешарашта, социальни гІулакхашта юкъера боах уж.

Вай мехка Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революции социализми котъяларо ислама социальни овлаш тийдад, хьалхагІа санна лоархІам болаш бац из дагестанцийи, нохчийи, гІалгІайи сакхетамеи психологеи. Берригача советски наха санна, марксизма-ленинизма Іилман ларда тІа хьалду шоай ираз дагестанцаша, нохчашеи, гІалгІашеи. Социализм хьалъеча шерашка геттара хувцаденнад дагестанций, нохчий, гІалгІай духовни дуне, дикагІча оагІорахьа эргабаьннаб цар культурни боарам, дуне материалистически кхетаделга дукхха а дукхагІа болча наьха дог тийша да, дына влияни геттара мелъеннай. Октябрал хьалхагІарча хана санна доалера низ боацаш юхабаьннаб из.

Цунца цхьана исламах юхедиса цхьадола хІамаши оамалаши хІанз а леладу вайна къаьст-къаьстача наха. Исламах юхедиса уж хІамаш хьалха санна чІоагІа лоархІаш деце а, дегІаенача социализма хьалашка царех доала социальни зулам доккха да.

Цу воча хІамаех белгалдаьнна чІоагІа наьха оамалашта Іаткъаш да байна нах ислама ІаьдалагІа дІабоххилга, кІаьнкаш сумат белга, саг йоалайича урдош телга, боала а баь дукххача исташца вахилга, мархаш кхоабилга, гІурба делга, мовлат дешийтилга, езача моттигашка зерате ухилга, берашта КъорІа хьехилга, кхыдараш. Уж хІамаш вай моральни гІулакхашца, советски наьха идеологеца, цар вахара хьисапаца тарлургдолаш дац.

Цудухьа ширача замах юхейиса уж хьашт доаца традицеш, обычеш, ритуалаш шоай овлангара денз дІаяхар, КПСС XXV съезда решенешка белгалдаь, коммунизм хьалъеш боахкача советски наьха лоархІамегІарча декхарех цаІ да.

Цхьабакъда, белгалдаккха доагІа, дын традицеши оамалаши, къаьстта а быта сферашкара яраш, дІайоахилга Іалаьмате чоалханеи къахьегамеи гІулакх хилар. Цудухьа ма-аьлла а дІадоахалургдац бІаьш шерашка наьха сакхетам чу, психологе чу дийхка, быта юкъекхиьха, къаман традицеш а оамалаш а хинна дІадаха гІулакхаш. Из ерригa проблема толаме къоастаяра комплексни никъ лаца беза, атеистически кхетам балара лелаю эффективнегІа йола формаши методаши юкъе а кхувлаш.

М. ВАГАБОВ, философски Іилмай доктор, профессор.

Доазол дехьара

БАЛХАРА ДІАВАККХАРА КХЕРАМ ТІАЛАТТАШ

Малхбузенгермански буржуазни кепайоазон оагІош тІа каст-каста гучаэккх зовне термин «рехтсшаат» — бокъон паччахьалкхе.» Иштта оал ФРГ-ех цо дуненга демократе хьокхам гойт, из классий хьашташ гармонично цхьана тардеш я яхаш дувцараша. Капитализма хьалашка хІамма а во ца бахача цу наха — е шоай доалахьа капитал дараш е цун тешаме Іуй ма бий уж — кІезига къахьийгадац «эксплуататори» «эксплуатацена кІал латтари» яха дешаш хьоахадеш ца хилийта гІертташ. Цар метта яха могаду цар: «болх лури» «болх дІаэцари», цу шинна а оагІон бокъонаш цхьатарра я аьнна хетийтара.

Цхьабакъда, сакъердаме доацача вахара юхь иллюзей гале чура аралелх, цкъаза гІулакх кхыметтел обывателалаьрхІача изданеш тІа а классови къовсама кхарташ яьнна мотт бувца безача а доаккхаш. «Эксплуатаци» яха дош ца аьлча валанзар дукха ха йоацаш баварски ІаьдалагІара «производственни демократи» миштта хул дувцаш кІирагІа цкъа арадувлача «Штерна» репортер а.

ГІулакх миштад аьлча, формально ФРГ лелаш да производственни советашка гІолла болхлошта предприятена доал деча дакъа лаца бокъо луш дола закон. Иолаш я иштта из закон толхадарах дола дешаш дувцаш йола къахьегама судаш а. Бакъда, башха дукха хьежац уж цу тайпарча дешашка, хІана аьлча, законах доахкаш да предприятей даьшка болхлойи профсоюзаши Іехае буржуазни юстице дІаэцаргйолаш иск ялла лоархІаме бахьан царга ца кхачийта торо хулийташ дола эзараш Іурраш. Судаш шоаш а яц къахьегамхой хьашташ хьаллаца гІерташ.

«Баварски инциденташ» общественностага кхаьча хила дезаш да, духхьал лаьтташка аргІанара хоржамаш ду ха юхегІортарца дувзаденна партешта юкъе сихбенача къовсаме пайда эца йиш йола аргументаш уж хиларгІа. Бахьан хилар укхаза Оттерскирхен яхача городерча маьреи сесагеи БауергІар фабрике болх беш хинна 16 шу даьнна хІамаш тегаш йола йоІ Анита Хаелингер ладкъарах. «БІарччача шера тарифни сетках шийна доагІаш хинначул диазза кІезигагІа ийдаьд цо алапи. Цу тІа а гучадаьлар социальни страхованена лаьрхІа Анита алапех кІал сецадаь ахча а фабрика даьша шоашта дуташ хинна хилар.

Къона болхло духьалъяьннай цу гІулакха тІаккха из цу дийннахье а дІаьиккхай. Из текстильщиккий профсоюзага ледкъар, профсоюзо къахьегама суде дІачуделар дош, техкача гучадаьлар, цига леладаь гІулакхаш юкъерча бІаьшеренашка леладаьрий хьисапе хинна хилар. Алапи тІерадаьхад массанена а, хІаьта кхо шу хьалха хІамаш тегараш, производственни совет а хержа, шоай бокъо яккха белча, фабрика дас, цо ше яххача тайпара, «тикилг дІакъайлар», заказаш дац аьнна. Цхьа ха яьлча производство юха а йолаелар болх бе, амма фабрика да Бауера сесагах хилар, хІаьта машинашца хІамаш тегаш баьгІараш кхыбола кхалнах бар. «Урок» пайда боацаш йовнзар. «Штерна» яздеча тайпара, Оттерскирхене а, цу «дезала 'фирма» Тифенбахерча кхыча предприяте а производственни совет хІанз а тІехьа йоацаш я, болх беча кхалнаьха ахчаш дуаш латт.

Кхы а ийрчагІа истори нийсделар кхо продавщица профсоюза членаш хиннача «Штоки Штойбли» яхача Пассау оалача городерча магазине. Магазина даьшта хайнадац производственни совет харжа магазине профсоюзни уполномоченни веча мара шоай магазине профсоюза членаш бий. Из хІама карагІдаьннарий цо цІи льккхаеце а, реакци цу сахьате гучайккхар: 12 продавщицах бархІ магазинера дІаьккхар, 20 шу совгІча хана болх беш хиннараш а юкъеболаш.

В. НИКОЛАЕВ. (АПН).

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ХЬАЛ— ЦХЬАН КІИРАГІА

СССР — ИНДИ: ЦХЬАНА ГІУЛАКХАШ ЛЕЛАДАРА КЕРДА ЭТАП

ДІадахача кІирагІа советскии индийскии общественносто белгалдаьккхар КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. И. Брежнев официальни доттагІлен визитагІа Инде вахаьхи шу дизар. Цу дезача денца ювзаенна мероприятеш индийски кепайоазоно лархІа а йоагІаш лоархІ мехка ноябрерча вахара керттера политически событи. Дукха нах юкъеболаш цу цІейна хетаяь эзарнел совгІа митингаш хиннай Инде массе миІингашка, бІаьш эзараш нах советски халкъа вахарахи толамехи йолча фотовыставкашка, кинофильмашка хьежар.

Цу тайпара мероприятеш иштта чІоагІа йоаржаяь еш хилара бахьанех дувцаш вовзаш волча политически деятела, индийско-советски культурни общества председатела К.П.Ш. Менона укх мугІарий авторага аьлар: «Лоацаца исторически хана индийски халкъ тийшад Л. И. Брежнева визит яр бахьан долаш индийско-советски отношенеш дегІайоалаяра даькъе керда дика фаза дІайолаеннай — традиционни цхьана машаре дахара ІотІакхийтад шин мехка юккъерча дикача лоалахой гІулакхий исторе чухь хІанзалца цахиннача тайпара айха доттагІал, хьинарен тайп-тайпарча оагІонашкахьарен дІа-юха леладу гІулакхаш».

Советски Союзаца дІа-юха леладу гІулакхаш масса хана а хиннад Инде вахара лоархІам болаш хІама. Дикка дукхагІча даькъе уж цхьана леладу гІулакхаш бахьан долаш производства боарамга диллача Инди дунен индустриальни хьалхарча итт мехка юкъе яхай. Вай мехко Индена новкъостал даьд кьаман экономика паччахьалкхен сектора лард а хинна дІаэтта йола ший металлурги, езайоккха машиностроени, мехкдаьтта промышленность, кхыдола докъош хьаде. СССР-о новкъостал а деш Инде хьалъь яьнна а хьалъеш латташ а я 70 совгІа йоккхий объекташ. СССР-о новкъостал а деш хьалъяьча предприятеша тахан мехка лу 70 процент мехкдаьтта, 35 процент болат, 20 процент электроэнерги.

Советски кулгалхочо яьча визито шин мехка юкъе традиционно дІа-юха леладу гІулакхаш кхы а лакхагІча боарам тІа дбахаш лакхдир. Цу гІулакха боккха лоархІам болаш хилар Л. И. Брежнева визит йолча хана 15 шера лаьрхІа яьча Советски Союзаи Инденеи юкъе экономически торговии цхьана гІулакхаш леладелга дІахо дегІадоаладара хьакъехьара соглашени.

ІАРБАШТА ЛОВШ ДОАЦЦАШЕ А

Кердача фаза тІа яьннай США-с хадданза бІарг а кхоабаш Вашингтоне еш йола египетско-израильски переговораш. Укх деношка кепатеха араяьккхай Египтанеи Израилаи юкъерча «машара договора» проекта американски «компромиссни» вариант. Цунна тІеххьа египетски президента Садата США президентаца Дж. Картерца сепаратни барт вІашагІболлилга дувца ший премьер-министр М. Халиль Вашингтоне вахийтав.

Переговорашта юкъе дакъалоацаш бараша къаьстта Вашингтонерча «юкъе латтараша» сий долашагІа а Іарбий теркам тІаозашагІа а хургболаш из барт чакхбаккхара тІеххьарча хана чІоагІагІа хьинар айдаь хиларга кхоачаш да деррига гІулакх.

Цудухьа договора проекта автораша дерригаш чу а лоацаш гаргарча малхбоалера гІулакхаш къоастадара тІахьехаш йолча, ООН йовзаш йолча резолюцешка хьажа яхаш юкъара дешаш юкъекхувлаш цун текст хьалйизай, хІаьта цу документо «Египтанеи Израилаи юкъерчоа меттел Израилаи беррига кхыча цу Іарбий лоалахошта юкъерча машара а лард йолларгхиларах» тийша хилар дІа а кхайкадаьд.

Бакъдар бакъ хила деза, американски проекта инициаторий дика вІаштІехьдаьннад Израило дІалийцача Іарбий лаьттаех — Иордана Малхбузехьарча йистаха Газа секторахи — кхоана хургдолчун уйла ца еш гаргарча малхбоалера дош къоастадара керттера дарех дола дош хьоаха ца деш говза из проект оттае.

Бакъда, цу хаттара дола жоп укх деношка египетски столице деннад. Американски сенатораца Р. Бердомца вІашагІкхийттача хана Каирерча «машар хьакхолларашa» къаьгга дІахайтад цу деша хьакъехьара Израилцара переговораш тІехьаяхаря хьакъехара американски предложени дІа тІа эца, вешта аьлча, из дош къоастадела гаьнна тІехьадаккха шоаш кийча хилар. Цунах египетски Іаьдалаша цІаьхха а хьахьекхар Іарбий букътІехьашкеи царна ловш боацашеи кийчбеш бола барт Іарбашта духьала хилар.

Цу тайпара дола Каира гІулакхаш дай мохк бохкар да аьнна-мара кхыча тайпара оалалургдац. Бартбара йолча американски условешта йилла ха йоацаш раьза а хулаш Египто ший паргІатонна баргал тох, ший суверенитета доазув оттаду, кхыча Іарбий мехкех ше дІахоадаю, Іарбий халкъашта хьашт долаш долча гІулакхашта духьалара позици лоац, йоах Египта къаман-прогрессивни (аьрдехьарча) парте викалий заявлене тІа.

ЯПОНИ: КУЛГАЛХОЙ ХИЙЦАБ

Японе дІадахача кІирагІа хоржамаш даьчул тІехьагІа доал деш йолча либерально-демократически парте (ЛДП) кулгалхой хийцаб. Парте лидер хиннача Такэо Фукуда ЛДП председатела пост дІаеннай, цунца цхьана практически цо дІаеннай доал деча парте лидерага традиционно кхоачаш йола правительствана керте латачун пост а шийца из къувсаш хиннарах керттербарех волча Масаеси Охирега.

Т. Фукуда ийша а ийша ЛДП председатела М. Охире харжар дукхагІболча политически наблюдателаша лерхІ эггара хьалха парте председатели премьер-министри хинначун чура политика башха наха езаш ца хилари, мехка милитаризаци яра никъ цо лацари, хІаьта иштта цун правительствана къоастае ца могаш йола экономически проблемаш хилари бахьан долаш хилар.

«Парте членашеи уж хьалхоацарашеи, — яздора «Токио симбун» яхача газето, — дог даьхадар хІара денна хьалхашка увтта декхараш Фукудас къестадарга, хІаьта хІанзчул тІехьагІа шоаш дог даьхараш цунна тІа ца а дохкаш Охирена тІадахкад цар, депресси дІаяккхарен бе болх болаш нах хилийтара гІулакх нийсделгеи цо чакхдаккхар дог а доахаш.

Бакъда, Фукуда правительства лаьца Япони сихагІа эргаяккхара никъ тІом дІабаьнначул тІехьагІарча японски конституце милитаризма наькъагІа мохк дегІа ца боалабайтар духьа оттаь хинна духьаленаш дІаяха гІерташ леладаьраш японски общественноста дуккхача гІозарашка, цу даькъе доал деча парте мугІарерча членашта юкъе а-из хьаллоацаш бараштa а ловш хиннадац. Мехкара нах чІоагГІа эгІазбигар Фукуда Япони ядерни герзаца кийчъяра тороний хьакъехьа даьча къамаьло. ЧІоагГІа нах коргІІбоахаш хІама хилар цун правительства японски военни болчар полномочеш шеръяра мел даьри цун инициативагІа «хиланза ца доалаш хуле» аьнна, вешта аьлча, тІом хьайча аьнна законодательство кийчъяри. Фукуда санна воацаш Охира выступлени яьй «лоралуш хилара», «сих ца луш хилара», цу дешай хьакъехьа оппозицеца цхьана гІулакхаш леладара тІехьа.

Хоржамаш деча хьалхарча деношка кІезига лоархІам болаш хиланзар финансово-промышленни гІозарий гІулакхаш а. Фукуда правительства мехкара депресси дІаяккхара леладеча гІулакхашта, цун финансовии экономически политикана шоаш раьза ца хилар дІа а хойташ цар, оалаш ма-хиллара, лаьрхІад «говраш хувца», шоашца дукха хана денз цхьана гІулакхаш леладеш вола Охира японски политика авансцена тІа а хьожавеш.

М. Охира политике керда саг вац. Ший 68 шера доккхийча гІулакхаш тІа хиннав правительстве а, торговлеи промышленностеи, финансай, кхыча мехкашцарча гІулакхий министр санна дола гІулакхаш леладаьд, доал деш йолча парте генеральни секретарь хиннав хІанз хинна хоржамаш хиллалца. Из вовзаш ва чІоаггІа лоралуш, дукха хабар дувцаш воаца политически деятель санна, дукккхача наха хьалхашна гІулакх дергда яхаш дош далара тІера воацар санна. «Амма, — Киодо Цусин яхача японски информационни агентство белгалдоаккхаш махиллара, — уж ший тайпара гІулакхаш даьхка ца Іеш, Охира арахьарчеи чурчеи политикага диллача кхыболча консервативни кулгалхоех башха эргавоалаш вац».

Б. ЧЕХОНИН, С. СТОКЛИЦКИЙ, А. БИРЮКОВ. (ТАСС).

ПНР. Советско-польски цхьана гІулакхаш леладелга чІоагІлуш доагІилга къаьгга хьагойташ хІама да Советски доазонна юххерча Хрубешув яхача польски городага денз «Катовице» яхача металлургически комбинате кхачалца буллаш латта машинникъ. Польша хьалашка из никъ ше санна кхы доаца хІама да. Из булл советски стандартагІа, европейски бар санна готта а боацаш, СССР-ера бар санна шера болаш. «Катовице» яхача комбинате ухаргья криворожски руда тІа дола советски составаш. Цигара хьа кхухьаргба кІув, кокс, кІор.

СУРТА ТІА: машинникъ буллаш латтача цхьан участке — Санок яхача хи тІа гІолла тилла тІий.

ЦАФ—ТАСС сурт.

МАССАНЕ А ЮКЪАРА ГIУЛАКХ

Дешархошта кхетам балара балха юкъе керттера моттиг дIалоац кхувш йоагIа тIехье коммунистически догуйла долаш хьалкхеяра дешаша. Из декхар кхоачашдеча эгара бехктокхамегIа дакъа кхоач истореи обществоведенеи хьехархошта.

МагIалбика районе кIезига бац цу декхарех дика лоархIалуш бола истореи обществоведенеи хьехархой. Царех ба коммунисташ И. И. Новак, Л. И. Ефремова (№ 1 йола школа), Г. И. Демиденко (№ 3 йола школа), Хаматханова Х. С. (№ 20 йола школа), кхыбараш. Царна дика хов вай вахаре хулаш дола хIамаш партийни хьисапе дашха, шоаш чакхйоахача урокий темашта парте XXV съезда, СССР кердача Конституце материалаш юкъекхувла. Цар каст-каста классе диспуташ ю, программагIа Iомае йоагIаш йола материал дешархой уйла гIеттаеш, цар из кIоаргагIа кхетаергйолаш ювц, исторе событеш классови хьисапе яшха Iомабу.

Районерча № 1, 6, 9, 20 йолча школай хьехархой коллективаша хьинаре а хаьдда лостам болаш а леладу В. И. Ленина вахар, цун болх а цо язъяь произведенеш а санна, КПСС документаш, СССР Конституци Iомаяра безам тIабохийтила. Цу школашка болх беш я цу дешашта хетаяь тайп-тайпара факультативаш, кружокаш, чакхйоах тематически конференцеш, лекцеш, политинформацеш, вIаштIехьдоах дешархой тIема а къахьегама а ветеранашца, производстве хьалхалаттаращца вIашагIбетталулга.

Цу школай комсомольскии пионерскии организацей беррига а болх тIаберзабаь ба «коммунизм хьалъе Iомале» яха ленински васкет кхоачашдара. Дешархоша чIоагIа теркам тIабахийта деш новкъоста Л. И. Брежнева «ЗIамига лаьтта», «Юхадийндалар», «Целина» яха книжкаш. Шоаш чакхйоахача книжкаш дешарий конференцешка дегаш ураоттарца дувц цар новкъоста Л. И. Брежнева произведенеш тIара шоаш дийшача советски наха тIем тIа а машаперча къахьегаме а шоашкара гойтача Iалаьмате доккхийча денaлерча гIулакхех.

Марксистско-ленински мировоззрени хьахила йиш йолаш яц Iаламах долча Iилмай лардаш кIоаргга Iомаярца мара. Цунца дувзаденна бехктокхаме декхараш латт химе, биологе, физика хьехархошта хьалхашка. Кхувш йоагIача тIехьенна Iилман мировоззрени а атеистически кхетам а балара декхарех дика лоархIалу хьехархой Л. А. Мищенко (№ 6 йола школа), Л. И. Парусова (№ 20 йола школа), М. А. Картоева (№ 12 йола школа), кхыбараш. Уж санна болча хьехархошта дика карагIдоал дешар хьехилга а кхетам лулга а вIаши дувза. Цар кулгал а деш шоай школашка дешархоша дикка дакъа лаьцад дешара кабинеташ эшачунца кийчъеча, цу школашкара дешархой котбувл районни а республикански а олимпиадашка.

Кхувш йоагIача тIехьенна тIема-патриотически кхетам балара дика гIо ду дешархой Сийлахь - боккхача Дай-мехка тIем тIа вай мохк лорабаьрех йола тайп - тайпара материалаш гулъяра балха юкъеозаро. Цу даькъе кхычарел дукхагIа хIама карагIдаьннад № 4 йолча школа-интерната дешархошта. Цар вIашагIъелла тIема сийлен музей районал арахьа а йовзаш я. Иштта района школашка дика болх беш я интернациональни доттагIала клубаш, цар доакъошхоша айхха бувзамаш лоаттаду кхыйолча автономии союзнии республикашкарча, социалистически мехкашкарча шоай нийсархошца.

ЙоккхагIйолча классашкарча дешархой теркам тIаозаш я школашка чакхйоаха «Кхелетараши уголовни правои», «Советски гражданий керттера бокъонаши декхараши» яха а правовой кхетам балара темах лаьца кхыйола а лекцеш, беседаш. Уж чакхъяхаро а шийгара дакъа юкъедихьад дIадахача шераца нийсдича дешархошта юкъе хулача правонарушенеи боарам укх шера 14 процент лохбалара гIулакха.

Парте ЦК-аи СССР Министрий Советеи «Юкъара дешар хьехача школай дешархошта дешар хьехилга, кхетам лулга дIахо эргадоаккхаш тоадараи уж къахьега кийчбараи хьакъехьарча» соцамо хьалхашка оттадаьча керттерча декхарех да кхувш йоагIа тIехье общественно - пайданеча къахьегама юкъеозилгеи цунна хоадамболлаш профессиональни лостам лулгеи. Района городерчеи юрташкарчеи школашка массазарча къахьегама урокаш чакхъяхарца цхьана 7—9-ча классашкара дешархой юкъеувз района комсаш кхееча совхозий кхашка ахкаи замалахьа беча балха а. Цу тайпара къахьегама процесс чакхйоаккхача юкъе школаштеи производственни коллективаштеи юкъе юкъарчал доацаш дола бувзамаш тоссалу. Цхьаи оагIорахьара, боахамний кулгалхошта хов, гIулакх ма-доаггIа дIаоттадича, дешархой производственни бригадай балхах дикка пайда балга. Вокх оагIорахьара, совхозашка шоашка хьежилга, шоай балха хам белга кхетадеча дешархой ахархой къахьегама безам тIабода.

Къахьегама кхетам балара йоккха опыт Iоаяьй СоагIапчарча № 19 йолча школа хьехархой коллективо. Цу школа дешархой производственни бригадо соахка санна, укх шера а геттара дика къахьийгар «Ингушский» совхоза кхашка. Иштта, план 84 йолча, цар хьал а кхеяь дIачуелар 130 тонн шекара свеклаш. Болх барах шоаш даьккхача 2 эзар сом совгIа долча ахчах школо царна ийцар спортивни форма, дикагIбараштa делар тайп-тайпара совгIаташ. Цу школа дешархой дакъа лоацаш хиннаб ВДНХ-а.

Цхьабакъда, дешар хьехилга а кхетам лулга а комплексно вIаштIехьдаккхара балха тIа, толамаш санна, цIенхаштта кхоачамбоацараш а да. Иштта, бIарчча хьайцача, юрташкарча школашка хила безачунга кхача гаьна ба къахьегама кхетам балара боарам. Цун бахьанаш бе да. Масала, программаца диллача юрташкарча школашка Iомае йоагIа юртбоахама машинаш. Цхьабакъда, уж машинаш а машиноведене кабинеташ а дукхагIйолча школашка йолаш яц. Иштта тоъаш бац лаьрххIа педагогически дешар дийша бола хьехархой а. Цул совгIа, дешархошта юртбоахама профессеш хьехилга хьаллаца декхарийла бола совхозий кулгалхой а дукха сагота бац школай дешара - материальни база чIоагIъяра гIо де, юртбоахама специалисташ школе къахьегама урокаш чакхъяха хьежабе.

Цхьайолча совхозашка эшаш дола хьалаш вIаштIехьдахац ахкан каникулашка кхашка болх беча дешархошта. Цар Iалашъяц бераш балха дIакхувлеи балхара цIакхувли машинаш, кийчъяц культстанаш, кхыметтел дешархой мала хий доацаш буташ моттигаш а нийслу.

Школа йовзаш хила веза юртбоахама а промышленни а предприяте куйгалхо. ХIаьалча педагогически проблемаши процессаши царна йовзаш хиларах, уж нийсса дIакхахьар цар гIо дарах беркат даргда кхоана уж болча къахьегаргдолаш бола кьона болхлой кийчбара. Къонача тIехьенна кхетам балар — массане а юкъара гIулакх.

М. БЕЛЯЕВ,
просвещене болхлой профсоюза Малгобекски горкома председатель.

ШВЕЙЦАРЕРЧА ЛЕНИНСКИ МОТТИГАШКА ГIОЛЛА

СУРТА ТIА: Бернера Халкъа цIа. Укхаза дуккхаза рефераташ ешаш а швейцарски социал-демократий собранешка дакъа лоацаш а хиннав В. И. Ленин.

Н. БАТАРОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ТХА ИНТЕРВЬЮ

КАСТТА БАХАЧА НАЬХА ЕРРИГСОЮЗНИ ПЕРЕПИСЬ ЕРГЬЯ

1979 шера 17 январе йолалургья вай мехка бахача наьхаЕрригсоюзни перепись. Iалаьмате боккха политически а халкъа боахама а лоархIам болаш гIулакх да из.

Переписа материалех шерра пайда эцаргба карара а перспективни а халкъбоахама планаш уттаеча дукхача тайпарча Iилма-тохкама балхашка, царех хургда советски Iаьдал латтача шерашка коммунистически парте кулгалца вай халкъо даьха Iалаьмате доккхий толамаш хьахьокхар.

Бахача наха перепись яра гIулекха республике кийчо мишта ю дувцар дийхар тха корреспондента статистически управлене начальникагара П. А. Гребенщиковгара:

ХАТТАР. МалагIа кийчон балхаш да хIанз республика городашкеи юрташкеи дераш?

ЖОП. Бахача наха перепись яра кийчо еча эггара бехктокхамегIа йола этап хьатIакхаьчай — бахача наха перепись ю кадраш Iомаяр. 1 ноябрь тIакхачалехьа чакхдаьккхад переписни отделий заведующей гIончаш, инструктораш тIахьожамхой, счетчикаш хьехарьжари чIоагIбари.

ЦхьоллагIа ноябрь тIакхачалехьа чакхъяьхай переписни отделий заведующеш Iомабара курсаш. Уж 70 саг ва республике. Октябрь бетта пхе дийнахьа кхаь потоках Iомайир цар бахача наха переписа кийчо яреи чакхъяккхареи программа. Переписни листаши бахача наха перепись практически яздеш хилар уж.

Ноябрь бетта дих дийнахьа 20 сагал йоккхагIа йоацача группашка из программа Iомаеш хилар переписни отделий заведующейи цар гIончийи резерв, инструкторий - контролерий резерв а чуозаш. Ноябрь бетта Iомабаь беррига нах 500 саг вар. Из переписа кадрай шоллагIа звено я.

Переписа юкъерча звенон кадраш — переписни отделий заведующей гIончаши инструктораш - тIахьожамхойи — Iомабара гIулакх лакхача организационни боараме чакхдаьккхад Гудермесски, Наурски, Нож-Юрта, Шаьла, Старопромысловски, Ленински районашка.

Декабрь бетта Iомабе беза переписа эггара дукхагIа нах юкъе бола кадраш — счетчикаш. Уж республике кхо эзар совгIа саг ва. Из Iалаьмате боккха болх ба. Де дезар да хIара счетчикага переписни листаши переписа кхыйола документацеи язъяра порядок кIоаргга Iомаяйтар.

Курсаш болх беш йолча хана цар практически яздергда переписа документаш. Укхаза белгалдаккха деза, хьатIайоагIа перепись хьалха хиннарел чоалханегIа хургхилар, цо къаьстта лакхбу перепись ергйолча персонала тIалатта бехктоккам.

ХIанз хургйолча переписе пайда эцаргба переписа материалаш къоастаеш электронно-вычислительни машинашта чуехкаргйолча переписной листех, цудухьа переписной листа дуккхача хаттарашта дола жопаш дилла а яздеча тайпара доацаш графически меткай тайпара яздергда счетчикаша.

ХАТТАР. Кхы малагIа перепись кийчъяра дола гIулакхаш чакхдоахаргда декабрь бетта?

ЖОП. Кадраш Iомаярал совгIа декабрь бетта хьажа а кийсъе а еза укх шера февраль-март бетташка уттаяь цIеношдарий списокаши юртарча нах бахача моттигий списокаши, из перепись хилалехьара проверка оалаш яр я. Перепись хилалехьа цIенош дарий спискашка, юртарча нах бахача моттигий спискашкеи картографически материалашкеи (городийи йоккхийча юртийи схематически карташ) хьажара болх чакхбаккха беза районе (городе), переписана кийчо яра халкъа депутатий Советий исполкомий кулгалах а цар гIонца а кхоачашъю эггара лоархIамегIарча мероприятеех цаI санна.

Цудухьа, перепись еча кадрел совгIа, цунна юкъеоза еза бахача наха перепись яра новкъостала йола комиссеш, коммунальни боахама органаш, архитектура управлене органаш, юртий Советаш, ЖЭК, нах чубахача цIеной фонд йола ведомстваш, хIаьта иштта цига бахача наха перепись елга тIадилла йола учрежденеш организацеши.

ХАТТАР. Бахача наха перепись еш лерхIараш, цун дийнараш, из чакхъяккхара порядок ювцаш малагIа кхетаме болх бу бахача наха юкъе?

ЖОП. Перепись йолалу ха юхе мегIорт кепайоазон тIа а радио чугIолла а дукхагIа арайоах переписа лерхIарехи декхарехи дувцаш йола статьяши передачаши, хIаьта иштта дIакхетабу из чакхъяккхара порядкахи переписной листа тIарча хаттарашта бахача наха тела жопаш нийса хила дезарахи. Цу гIулакхa белгалбаьб кастта бахача наха ергйолча переписах дувцаш бола 4 эзар саг совгIа лектораш, докладчикаш, политинформатораш, агитатораш, пропагандисташ.

ХIанзалехьа йийшай цар 10 эзар совгIа лекции беседеи, 250 эзар саг совгIа баха нах чу а лоацаш.

Декабрь бетта де дезар да наха юкъе бу кхетаме болх шербар, республике баха беррига нах цунца чу а лоацаш, республике ваха хIара саг перепись чакхъяккхара порядок йовзаши переписной листа хаттарашта нийса жопаш тела ховши хургволе хьалаш Iалашделга.

Клубашка, культура цIеношка, библиотекашка, общественни зданешка вIаштIехьдакиха деза переписа материалех стендаш кийчъелга, лозунгаши транспаранташи хьалтоха еза.

ХАТТАР. Мишта йоашхаргья переписа материалаш?

ЖОП. Бахача наха еча переписа материалаш йоашхилга тIеххьарча ноахалах йолча электронно-вычислительни машиннашца чакхдоаккхаргда переписной листаш юкъарчал— доацаш машина чу а ехкаш.

Союзнии автономнии республикашта, краяшта, областашта, цар центрашта, хIаьта иштта 100 эзар саг а кхы дукхагIа а нах бахача городашта йийкъа, городашкеи юрташкеи баха а, кхали мaIeи а нах къоастабеш йола хоадамбеш йоаца переписа итогаш хьакховчаргья 1979 шера апрель бетта.

Кхы а къоастамегIа йола итогаш лоацаш хана яь а яргья 1979 шера сентябрь бетта кепатехе ара а яргья.

«Орел» яхача Домодедовски производственни объединене «Малютка» яхача Московски швейни фабрикана эггара зIамагIбараштa — керда даьчеи ясле даха ха йолчеи бераштa лаьрхIа баракъаш арахецаш из хургйолаш специализаци еш латт. Предприяте коллектив хаддаьза болх беш я продукце ассортимент шеръеш а изделей дикал тоаеш а. Укх шера производствана юкъейоалаяьй барзкъий керда 30 модель. 13 модель паччахьалихеи дикала Знак а ена белгалъяьккхай.

СУРТА ТIА: художник-модельер Игнатова Людмилеи (ардехьар яр) производственни отдела йоккхагIйола инженер Смирнова Валентинаи 1979 шера ассортименте бериий барзкъий коллекци кийчъеш ба.

Н. МАЛЫШЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

СПОРТ

ЕРРИГСОЮЗНИ ТУРНИР

Дукхача хана денз волейбол дегIаухача моттигех цаI лоархIаш хьайоагIа Грозный. Вай республика команда ший хана ловзаш хиннай мехка чемпионата хьалхарча лиге. Цун мугIарашка хьалкхийнаб дукха башха-дика спортсменаш. Ала бокъо я, хIара шера яхар санна «А» класса хьалхарча лига толашагIйолча командех лоархIаш дукхаза а РСФСР чемпионаш цIи яьха Грознера «Автомобилист» хьайоагIа, аьнна а.

Республикерча волейбол езараштa дика кхаь хилар «А» класса хьалхарча лигерча командай СССР 1978 — 1979-ча шерашкарча чемпионата хьалхара тур 2 — 10-ча декабре Грозне чакхъяккха лархIарах. Чемпионате дакъа лоацаш йола 16 команда шин подгруппана йийкъа я. Еррига а цар чакхъяккха еза 4 тур. Хьалхарча лиге 1 — 2 моттигаш яьхача шин командо лакхерча лиге тIеххьара шин моттиг яьккхаращца шоайла турнир дIахьоргья 1980-ча шера лакхерча лиге ловза бокъо къувсаш.

ХIаьта хIанз Грозне чакхйоаккхача чемпионата хьалхарча турах лаьца яхьий хьалхарча дийнахьа «Автомобилист» Вильнюсерча «Куроаппаратура» яхача командаца ловзаш хилар. Белгалдаккха доагIа, укх шера вай командa мугIараш дикка эргадаьннилга. Цунна юкъе Волосевич, Бойко, Кораблев, Селищев санна дика опыт йолча спортсменашта уллув укх шера ловзаш ба дуккха къонабараш а. Цудухьа дIайолаеннача чемпионато жоп дала деза цу хувцамаша командa ловзар мишта эргадаьккхад яхача деша.

Ловзара юхьиг литовски спортсменашта аьттув болашагIа дIадоладелар. Хьалхарча парте 5 : 1 счет а йолаш уж хьалхабаьлча мара тохабаланзар фусамдай. Защите ше цIенагIа ловза йолаелча счет 8 : 8 йир «Автомобилисто». ХIаьта из парти 15 : 10 счет йолаш хьа а яьккхар цо. Цул тIехьагIа вIаштта шин партех а тенна счет 3 : 0 а йолаш котъяьлар «Автомобилист».

Яхьий шоллагIча дийнахьа вай команда вIашагIкхийттар Гомелерча «Промстрой» яхача низ болча командаца. Цу матче а счет 3 : 0 йолаш телар «Автомобилист».

ХIаьта хьалхарча шин дийнахьа командаша чакхдаьха вIашагIкхетараш укх тайпара чакхдаьннад:

«Спартак» (Тбилиси) — СК (Кишинев) — 2:3. СКА (Ростов) — «Калев» (Таллин) — 1 : 3. «Спартак» (Львов) — «Армсельхозтехника» (Ереван) — 3 : 0. «Динамо» (Ташкент) — СКА (Баку) — 3 : 0. РШВСМ (Ашхабад) — «Труд» (Шевченко) — 0 : 3. «Хосилот» (Душанбе) — «Динамо» (Ленинград) — 0 : 3. РШВСМ (Ашхабад) — «Уралэлектротяжмаш» (Свердловск) — 0 : 3. «Труд» — «Спартак» (Львов) — 1 : 3. «Динамо» (Ленинград) — «Куроаппаратура» (Вильнюс) — 3 : 0. СК — «Хосилот» — 3 : 0. «Армсельхозтехника» — «Динамо» (Ташкент) — 0 : 3.

Турнир дIахо хьош я.

С. ПАРЧИЕВ.

Поездаш форда тIа гIолла лел

Ханал хьалха, планови заданех лаьрхIа хинна ха тIакхача цхьа бутти ах бутти эшаш, болх бе доладелар Ильичевски Варнеи (Болгария) яхача Iаьржача форда тIарча порташта юкъе леларгдола уникальни бурам.

Советско-болгарски товарооборот лакхача темпашца дегIаахаро (хIаьта из иттлагIча пятилетке 24,4 миллиард сом хургья, е дIаяхача пятилетке хинначул цкъаи ахаззеи дукхагIа) дIадийхар транспорта деррига тайпаш дегIадоаладар — машиннаькъа, форда, хи тIара, фегара. ХIаьта дIаухийтача мовхьий 70 процент хIанззе а форда тIа гIолла ма ухийтий. ДIахо йодача хана духьал доагIача мовхьий тоатол доккхагIа хург ма дий. Цунна новкъостал дергда шин мехка халкъбоахама комплексаш вIаши гаргаяхаро, социалистически экономически интеграци кIоаргьяларо.

Из декхар кхоачашдеча чIоагIа лоархIаме хургда Iаьржача форда тIарча шин порта юкъе низ бола транспортни артери хьаяр.

Машиннаькъа вагонаш фордах дIехьа-сехьа яхар керда гIулакх дац дунен практике. Цу тайпара тIехйоахилга юкъедоаладаьд дIаяха бIаь шере чакхйоаллаш. Къаьстта боккха лоархIам болаш дар из Балтийски Къилбаседенни фордаш тIа, Японе, Кердача Зеланде. Цу тайпара транспорт дехьасехьа йоах найцига а. Из да Татарски проливе, Каспийски форда тIа, Керченски проливе. ХIаьта а кир бурамаца Iаьржача фордах йоахилга Iалашдеш бола гIирс шоаш морг кхы боацаш ба. Советски проектни организацеша массехк вариант кийчъяьяр дунен халкъашта юкъера мовхьаш дехьа-сехьа дахара. Царна юкъедар форда тIеи хи тIеи лелача кемашца мовхьаш тIа-юха кхухьилга хIаьта иштта Рени яхача советски Русе яхача болгарскии порташта юкъе Дунай тIа гIолла хи тIара бурамa переправа хьаелга. Теркал даьдар форда бурама сухал хи тIарчул кхозза лакхагIа хилар. ЛоархIам баьбар навигаце йIоахала а, специалисташта хетачох, из хи тIа 70 ди лоацагIа хила тарлу дохк оттар, хий тIийхдалар, ша болабалар бахьан долаш. Массазарча кемай вариантаца нийсдича форда бурам юкъедоаладаро лу экономи укх тайпара я: капитальни вложенешкеи эксплуатационни расходашкеи диллача — 100 миллион сом совгIа, болх беш болча наьха дукхалга диллача — кхо эзар совгIа, мовхьаш дIакхоачадара ханашка диллача — пхиъ — бархI ди-бийса.

Бурамаш болх бе доладаларца хьатIадоагIача шерре а денз цунгахь дерзадергда 4,5 миллион тонн мовхьаш. Бурумаца кхухьаргдолча мовхьий боарам а номенклатура а оттаеш теркалдир хIанз йолаш йолча мовхьаш дIа-юха кхахьара системах дIагIоргдар. Цудухьа Советски Союза форда наькъашка гIолла дIаувза лаьрхIад меттал, хьу, мехкдаьтта, калийни тухащ, суперфосфат, хIаьта Болгарера — консерваш, тхьамкех яь хIамаш, чхьагIар, баьцадаараш, сом кальцинированни сода. Мовхьий цхьадола дакъа дIаухийтаргда пакеташка, поддонашка, доккхийча мовхьашта йолча контейнерашка а дехкаш.

Бурамни переправашка боаггIача бесса болх байтара советски а болгарски а форда йистошка хьалъяьй комплексни гидротехнически машиннаькъеи объекташ. Царех хIаранеца я: берда йистеи форда чуи кIийленаш а йолаш йола бурама пирс, бурам форда йистах хотташ дола хьалъийду-тIехдувла тIий, машиннаькъа станци, инженерни коммуникацеш. Цул совгIа Варне я вагоний Мовхьаш дIа-юха тIехдахара лаьрхIа да диъ бурам дилла а лелилга — хIара огIонгахьара шишша. Советски кемашта еннай «Шипка турпалаши» «Плевна турпалаши» яха цIераш, хIаьта болгарскичарна — «Одесса турпалаши» «Севостопола турпалаши». ДIахо йодача хана из флотили йоккхагIъе лаьрхIад. ХIара бурама кхаь палуба тIа хошаргья йиъ соа йола 108 вагон. ТIереи кIалхарен палубаш хьалъюзаргья низ болча лифта гIонца. Бурама сухало — 18—19 узел — торо хулийтаргья 435 километр бола порташта юкъера никъ 12 сахьатал кIеззига совгIча хана бе.

Бурамаца мовхьаш дехьа-сехьа кхахьара балхашта координаци яра декхараш тIадехкад шин мехка викалех латтача директорий Совета.

Павел ШИНКАРЕНКО,
АПН обозреватель.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

5 ДЕКАБРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.00 — Т. Уильямс. «Къоналла мерза оаз йола оалхазар» яха Горьке цIерагIча ССР Союза Московски Художественни академически театра спектакль.
11.30 — ДIалокх Эстонски ССР халкъа артиста Э. Канявас. Вильнюсера передача. Чакхъяьлча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «СибарегIеи Гаьнарча Малхбоалеи гIолла» яха кинопрограмма.
15.50 — «Бернард Шоу». ШоллагIа дакъа.
16.40 — «Къоначар адресаш».
17.30 — «Апрелера шин ди». «Революцех йола репортаж» яха телевизионни документальни фильм.
18.30 — «ХIара сурта тIа — малх».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Халкъий муамаш».
19.15 — М. Шолохов. «Карадерзадаь бей лаьтта».
19.45 — «Молодожены» яха телевизионни спектакла премьера. Автор — Т. Ян.
21.00 — «Ха».
21.35 — Хоккейх йола СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Спартак» ЦСКА спорта Дворецера передача.
Чакхъяьлча — «Тахан дунен тIа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

16.00 — Бераштa дола мультфильм.
16.20 — «Революце полководец» яха Iилман-популярни фильм.
16.40 — «Кортамукъалеи салтий» яха художественни фильм. 1-гIа сери.
18.15 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (нохчий меттала).
18.30 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала).
18.50 — «Барттайнача делале» (гIалгIай меттала).
19.10 — «Хала урокаш». Документальни фильм.
19.20 — «Театр а бераш а» (нохчий меттала).
19.30 — «Наха дикаде сихле» яха документальни фильм.
Чакхъяьлча — «Тахан дунен тIа».
20.15 — «Бийса дакъала хийла шун, бераш!»
20.30 — Гандболах йола дунен чемпионат. Кхалнах. Братиславера передача.
21.00 — П. И. Чайковские симфони. 2-гIа симфони.
21.40 — «Iуйре дика хийла» яха художественни фильм.

6 ДЕКАБРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.00 — «Кагирхой кхоллам».
9.30 — Т. Ян. «Молодожены» яха телевизионни спектакль.
10.45 — «Дийнача хIамай дунен тIа».
Чакхъяьлча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Документальни фильмай программа.
15.45 — «Историе оагIонаш».
16.15 — «Йоазонхочунца Ч. Айтматовна вIашагIкхетар».
17.00 — «Зурманчаш, шоаш дола моттиг хьайовзийта!»
17.30 — «Музейшкеи выставочни залашкеи гIолла». 18-ча бIаьшерера французски живопись. Хьалхара передача.
18.00 — «Iилман вахар».
18.30 — «Стихаш — бераштa».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Финлянде телевидене программа. Финляндин ший лоIамах яьннача Денна — Финляндски республика къаман цIейна хетаю.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Алкоголизм». Лора беседа.
22.05 — «И. Брамс — № 2 йола симфони. Кулгалду Мравинский Евгене» яхача фильма-концерта премьера.
Чакхъяьлча — «Тахан дунен тIа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

15.50 — Бераштa дола мультипликационни фильм.
16.05 — «Кортмукъалеи салтий» яха художественни фильм. ШоллагIа сери.
17.05 — Киножурнал.
18.05 — «Болхлой марш» яха телевизионни фильм.
18.35 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала).
18.55 — «ГIалгIай литературацара интернационализма тема» (гIалгIай меттала).
19.25 — Iилман-популярни фильм.
19.45 — «Хьункъамах йолча уйлаца».
20.15 — «Бийса дакъала хийла шун, бераш!»
20.30 — «Шовна, дай-нохой!»
21.00 — «Пушкина монологаш дIадеш СССР халкъа артиста Бабочкин Бориса».
21.40 — «Антонина Брагина» яха телевизионни художественни фильм. Хьалхара сери.

5 ДЕКАБРЬ

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Электрически сетей Грозненски предприяте берригача абоненташка дIахойт йоагаеча электроэнергех доагIа ахча хIара бетта оаш оашош дIателанза даргдоацаш хилар.

Нагахьа санна ший ханнахьа из дIа ца делча кхы тIа хоам ца а беш электроэнерги дIахоадаергья.

Цул совгIа Паччахьалкхени шоай доалахьарчени сектора абоненташ декхарийла ба 1978 шера 31 декабрага кхачалехьа электроэнергех дIатийнначеи тела доагIачеи ахчан расчеташ нийса йий хьажа.

1978 шера 31 декабрал тIехьагIа абоненташа яь претензеш электрически сетей Грозненски предприяте дIатIаэцаргьяц.

ЭЛЕКТРИЧЕСКИ СЕТЕЙ ГРОЗНЕНСКИ ПРЕДПРИЯТИ.

РАДИО

6.40 — «Юртара Iуйре».
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.20 — «Сердало» газета обзор.
7.25 — Ашараш (гIалгIай меттала).
7.30 — Тахан СССР Халкъа боахама карагIдаьннарий выставке! «Мехкдаьттан промышленность» (эрсий меттала).
8.25 — Хоамаш.
8.35 — Концерт (гIалгIай меттала).
8.45 — «Кердача доазонашка». Беседа (нохчий меттала).
9.15 — «Ткога язду» (нохчий меттала).
9.30 — «Къона заманхо» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала).
16.00 — Боккхийчарна берий хьакъехьа. «Наьха бала» яха очерк (эрсий меттала).
16.15 — ТIехьабусараш боацаш бе болх! «ВIаший дагабувлаш кхоачамаш леха». Аргунски «Промжелдортрансера» передача (нохчий меттала).
16.30 — «Социалистически яхье хьалхалаттараштa». Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.10 — «Сайрийнаш Грозный» (горсете гIолла).
18.30 — Ашараш (гIалгIай меттала).

6 ДЕКАБРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Ашараш (нохчий меттала).
8.25 — Хоамаш.
8.35 — «Цхьана беча балхана чIоагIлу доттагIалла» (гIалгIай меттала).
8.50 — Грозненски гIишлошъеча материалий комбината дикагIйолча болхлочоа З. Лабазановайна лаьрхIа музыкальни радиооткрытка (нохчий меттала).
9.15 — «Боахама кадраштара болх тоабе». Беседа (эрсий меттала).

ХIаваъ

Тахан республике гIоллен Грознеи морхаш йолаш, кIезиг-кIезига догIа а делхаш, малбузехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике —4 +1, Грозне 0—2 градус йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, ша билла а йолаш тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух хьекхар бу. Бийсана температура —9 —14, дийнахьа —2 +3 градус йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурен отделей — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела—3-42-28; письмой отделa—3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректоре — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ереи, шоаттен деношка

СФ05354. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 8297.